

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Кафедра міжнародних відносин та регіональних студій

РОМАНЧУК МАКСИМ ВОЛОДИМИРОВИЧ

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США

Спеціальність: 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»

Освітньо-професійна програма «Міжнародні відносини»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

Науковий керівник:

РОМАНЮК НАТАЛІЯ ІВАНІВНА

кандидат географічних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 9 засідання

кафедри міжнародних відносин

і регіональних студій

від 11 квітня 2025 р.

завідувач кафедри

_____ проф. Коцан Н.Н.

АНОТАЦІЯ

Романчук М. Європейський вектор зовнішньої політики США.

Рукопис. Випускна робота бакалавра за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, ОПП Міжнародні відносини. Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2025. 61 с. українська мова.

У першому розділі роботи розглянуто теоретико-методичні основи вивчення зовнішньої політики держави. Визначено поняття зовнішньої політики, охарактеризовано основні концептуальні підходи до її аналізу – реалізм, ліберальний інституціоналізм та конструктивізм. Особливу увагу приділено огляду сучасної наукової літератури, а також методам дослідження зовнішньої політики, серед яких системний аналіз, порівняльно-історичний підхід, контент-аналіз офіційних документів та міждисциплінарний підхід.

У другому розділі проаналізовано основні чинники формування європейського напрямку зовнішньої політики США. Розглянуто історичні передумови, починаючи з «Доктрини Монро», участь у світових війнах, створення НАТО та реалізацію «Плану Маршалла». Геополітичні фактори включають стратегічну присутність США у Європі, участь у побудові трансатлантичної системи безпеки, протидію впливу Російської Федерації, а також зростання уваги до нових загроз, пов'язаних із глобальною конкуренцією. Економічні чинники охоплюють розвиток торговельних, інвестиційних відносин із країнами Європейського Союзу та підтримку енергетичної безпеки регіону.

У третьому розділі розкрито особливості реалізації зовнішньої політики США щодо Європи на сучасному етапі. Виокремлено основні геополітичні інтереси Сполучених Штатів у регіоні, охарактеризовано інституційно-правову базу трансатлантичного співробітництва, проаналізовано торговельно-економічні відносини між США та європейськими країнами. Особливу увагу приділено ролі України у реалізації американської стратегії у Східній Європі як елементу протидії російському впливу та зміцнення безпеки регіону.

За результатами дослідження зроблено висновки. Європейський вектор зовнішньої політики США є стратегічним пріоритетом, що забезпечує безпеку, політичну стабільність та економічну співпрацю у трансатлантичному просторі. Формування цього напрямку обумовлене історичними чинниками, зокрема участю у світових війнах, створенням НАТО та реалізацією «Плану Маршалла», що заклали основи довгострокового партнерства між США і Європою. На сучасному етапі зовнішня політика США в Європі орієнтується на зміцнення союзницьких відносин, підтримку демократичних інституцій, протидію агресії Російської Федерації та посилення енергетичної безпеки регіону. Значна увага приділяється збереженню лідерської позиції США у системі європейської безпеки через участь у діяльності НАТО, двосторонні угоди та економічні ініціативи. Україна посідає особливе місце в американській стратегії як ключовий партнер у стримуванні російського впливу у Східній Європі. Підтримка України у сфері безпеки, економіки та реформ свідчить про довгострокову зацікавленість США у стабільності регіону. Подальший розвиток європейського вектора зовнішньої політики США залежатиме від здатності Вашингтона адаптувати свою стратегію до нових глобальних викликів, посилення конкуренції з іншими центрами сили та збереження трансатлантичної єдності в умовах зростання геополітичної нестабільності.

Рис. – 4, табл. – 1, бібліогр. – 48.

Ключові слова: Сполучені Штати Америки, європейський вектор, зовнішня політика, трансатлантичне співробітництво, Україна.

ABSTRACT

Romanchuk M. The European Vector of U.S. Foreign Policy.

Manuscript. Bachelor's thesis in the specialty 291 International Relations, Public Communications, and Regional Studies, Educational and Professional Program in International Relations. Lesya Ukrainka Volyn National University. Lutsk, 2025. 61 p. Ukrainian.

The first chapter of the thesis examines the theoretical and methodological foundations of studying a state's foreign policy. It defines the concept of foreign policy and characterizes the main conceptual approaches to its analysis such as realism, liberal institutionalism and constructivism. Special attention is given to the review of contemporary scholarly literature and research methods in foreign policy, including systems analysis, comparative-historical approach, content analysis of official documents, and interdisciplinary approach.

The second chapter analyzes the main factors shaping the European direction of US foreign policy. It considers historical prerequisites, starting with the Monroe Doctrine, participation in world wars, the creation of NATO and the implementation of the Marshall Plan. Geopolitical factors include the strategic US presence in Europe, involvement in building the transatlantic security system, countering the influence of the Russian Federation and increasing attention to new threats associated with global competition. Economic factors encompass the development of trade and investment relations with European Union countries and support for the region's energy security.

The third chapter reveals the features of the implementation of US foreign policy towards Europe at the present stage. It highlights the main geopolitical interests of the United States in the region, characterizes the institutional and legal framework of transatlantic cooperation, and analyzes trade and economic relations between the US and European countries. Particular attention is paid to Ukraine's role in implementing the American strategy in Eastern Europe as an element of countering Russian influence and strengthening regional security.

Conclusions are drawn based on the research results. The European vector of US foreign policy is a strategic priority that ensures security, political stability and economic cooperation in the transatlantic space. The formation of this direction is conditioned by historical factors, including participation in world wars, the creation of NATO, and the implementation of the Marshall Plan, which laid the foundations for long-term partnership between the US and Europe. At the present stage US foreign policy in Europe focuses on strengthening allied relations, supporting democratic institutions, countering the aggression of the Russian Federation and enhancing the region's energy security. Significant attention is given to maintaining the US leadership position in the European security system through participation in NATO activities, bilateral agreements and economic initiatives. Ukraine occupies a special place in the American strategy as a key partner in deterring Russian influence in Eastern Europe. Support for Ukraine in the areas of security, economy, and reforms indicates the US long-term interest in regional stability. The further development of the European vector of US foreign policy will depend on Washington's ability to adapt its strategy to new global challenges, increased competition with other power centres and maintaining transatlantic unity amid growing geopolitical instability.

Fig. - 4, Tables - 1, Bibliography – 48.

Keywords: United States of America, European vector, foreign policy, transatlantic cooperation, Ukraine.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ	7
1.1. Суть поняття «зовнішня політика»	7
1.2. Стан досліджуваності проблеми в сучасній науковій літературі	12
1.3. Методи дослідження зовнішньої політики держави	16
РОЗДІЛ 2 ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВЕКТОРА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США	20
2.1. Історичні фактори	20
2.2. Геополітичні фактори	24
2.3. Економічні фактори	28
РОЗДІЛ 3 ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США ЩОДО КРАЇН ЄВРОПИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	33
3.1. Геополітичні інтереси США в Європі	33
3.2. Інституційно-правова база трансатлантичного співробітництва.....	38
3.3. Особливості торговельно-економічних відносин США з країнами Європи.....	42
3.4. Роль України у реалізації інтересів США у Східній Європі	50
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Європейський вектор зовнішньої політики США є одним із ключових напрямів міжнародних відносин, що визначає глобальну стабільність, економічну співпрацю та безпекову архітектуру євроатлантичного простору. З огляду на сучасні геополітичні виклики, посилення конкуренції між світовими центрами сили, загрози гібридних конфліктів та зміну балансу сил у світі, дослідження політики США щодо країн Європи набуває особливої значущості.

Актуальність дослідження європейського вектора зовнішньої політики США зумовлена необхідністю глибшого розуміння стратегічних рішень Вашингтона у відносинах з європейськими державами, їхнього впливу на міжнародну безпеку, економічний розвиток та стабільність у регіоні.

Об'єкт дослідження – європейський вектор зовнішньої політики США до 2025 р.

Предмет дослідження – стратегічні пріоритети, особливості, механізми та інструменти реалізації європейського вектора зовнішньої політики США.

Мета дослідження: охарактеризувати особливості та механізм реалізації європейського вектора зовнішньої політики США, а також проаналізувати його вплив на міжнародні відносини та глобальну безпеку.

Завдання дослідження:

- 1) узагальнити теоретико-методичні засади дослідження зовнішньої політики держави;
- 2) проаналізувати основні фактори, які впливають а формування європейського вектора зовнішньої політики США;
- 3) охарактеризувати особливості співпраці США з європейськими країнами у безпековій, економічній та політичній сферах;
- 4) оцінити сучасний стан та перспективи розвитку трансатлантичних відносин;

5) визначити роль України у реалізації зовнішньополітичної стратегії США у Європі.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять праці вітчизняних науковців з проблем дослідження зовнішньої політики держави, а саме: Бокоч В., Гончара Б., Лебеденко С., Полінчак М., Седлер І. При написанні бакалаврської роботи використовувалися також і матеріали періодичних видань, статистичні збірники та інтернет-ресурси.

У процесі написання роботи було використано такі загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: аналізу і синтезу, вивчення документів, спостереження, інвент-аналіз, порівняльний, статистичний, прогностичний. Вище перераховані методи дали змогу провести комплексне дослідження особливостей європейського вектора зовнішньої політики США.

Практичне значення бакалаврської роботи. Результати дослідження можуть бути використані з навчальною метою, а також при подальших дослідженнях даної теми.

Апробація дослідження. Деякі аспекти дослідження апробовані на IV Всеукраїнському науково-практичному форумі РЕПІТ (м. Луцьк, 15.05.2025 р.).

Структура бакалаврської роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох логічно пов'язаних розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 61 сторінку.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

1.1. Суть поняття «зовнішня політика»

Зовнішня політика традиційно розглядається як комплексна система дій і стратегій держави, спрямованих на реалізацію національних інтересів за межами її територіальних кордонів. Вона має багатогранний характер, адже включає не лише дипломатичні відносини, але й економічну, безпекову, інформаційну, культурну та інші складові, що взаємопов'язані між собою і впливають на формування цілісного образу держави на міжнародній арені.

У науковій літературі зовнішню політику розуміють як інструмент регулювання міждержавних відносин, з допомогою якого уряди прагнуть забезпечити оптимальні умови для власного розвитку і просування національних цінностей, зважаючи на усталений світопорядок та існуючі глобальні виклики [26, с. 50–53]. Історично, першими аналізами зовнішньої політики вважалися класичні праці теоретиків-реалістів, які фокусувалися на боротьбі держав за виживання і вплив, ставлячи у центр сили та військово-політичні чинники. Проте з розвитком світової системи й появою нових теорій відбулося значне розширення наукових підходів.

Класифікація підходів до аналізу зовнішньої політики охоплює кілька основних напрямів, серед яких домінують реалізм, ліберальний інституціоналізм і конструктивізм. Реалізм, одним із фундаторів якого вважають Ганса Моргентау, наголошує на центральності держави та національної безпеки, стверджуючи, що держави за своєю природою конкурують одна з одною у пошуках влади й впливу. Ліберальний інституціоналізм, популяризований роботами Вудро Вільсона та його послідовників, натомість розглядає міжнародні організації та співпрацю як ключ до підтримання стабільності й розв'язання конфліктів. Конструктивізм,

який набув поширення завдяки працям Александера Вендта, пропонує інтерпретувати міжнародні відносини з погляду соціальних конструктів: ідей, норм і цінностей, що впливають на формування зовнішньополітичних рішень [26, с. 52; 13]. Усі ці школи однаково важливі для осмислення сучасних викликів, адже кожна з них охоплює певний комплекс чинників і пропонує аналітичні рамки, за якими можна оцінювати поведінку держави у світовій політиці.

Забезпечення національних інтересів – одне з провідних завдань зовнішньої політики. Величина держави, її геополітичне розташування, економічний потенціал, військові можливості, суспільний розвиток і навіть рівень науково-технічного прогресу справляють вплив на пріоритети і цілі зовнішньополітичної діяльності. Як зазначають дослідники, зовнішня політика уможливорює перерозподіл ресурсів і формування сприятливого міжнародного середовища для національного розвитку, адже успіх у зовнішніх відносинах часто відбивається на внутрішньому добробуті суспільства [32].

У свою чергу, внутрішньополітичні та економічні чинники можуть стимулювати чи, навпаки, обмежувати зовнішньополітичну активність. Зміна урядів, політичні кризи чи зміни в елітних колах можуть спричиняти різкі корективи у зовнішньополітичному курсі, про що свідчать численні приклади з історії держав Центральної і Східної Європи [13]. Водночас ідеологічні настанови, суспільна думка і навіть культурологічні особливості сприяють формуванню образу «свого» та «чужого» у міжнародних відносинах, що часто стає основою для формування альянсів і зміцнення міждержавної кооперації.

Формування зовнішньої політики відбувається з урахуванням низки внутрішніх і зовнішніх факторів, серед яких:

- політичний режим і рівень демократичності;
- економічна структура та стан суспільно-політичної стабільності;
- глобальна безпека та міжнародна правова база;
- роль міжнародних організацій і транснаціональних корпорацій.

Наприклад, демократичні країни мають тенденцію шукати партнерів серед аналогічних режимів і розвивати економічні чи військові союзи, тоді як авторитарні системи більше покладаються на ієрархічну дипломатію та жорсткішу систему контролю за транснаціональними процесами [36]. Аналіз зовнішньої політики, вимагає використання комплексного підходу й залучення методів суміжних наук: соціології, економіки, історії, міжнародного права та інших галузей, які уможлиблюють цілісне розуміння взаємин між державами.

Західні держави тривалий час виступали ініціаторами розробки міжнародних «правил гри», що лягли в основу установчих документів ООН, НАТО та інших важливих інститутів світової політики. Правові основи зовнішньополітичної діяльності, згідно з якими формуються відносини, включають: двосторонні й багатосторонні договори; конвенції, хартії, меморандуми; міжнародно-правові механізми контролю і врегулювання конфліктів.

Еволюція міжнародного права стимулює держави дотримуватися певних загальновизнаних норм, котрі регулюють як економічну кооперацію, так і військово-політичну взаємодію. Велике значення мають також регіональні організації – Європейський Союз, АСЕАН, Африканський Союз, ОАД та інші, де формуються специфічні правила і процедури, що стосуються геополітичного простору цих об'єднань. Як зауважує С. Б. Лебеденко, розвиток міжнародно-правових механізмів посилює структурованість глобальної системи, проте не усуває повністю нерівність між державами з огляду на різні рівні економічної, військової і технологічної могутності [26, с. 50–53]. Це підтверджують і численні конфлікти, які виникають навіть між країнами, що входять до тих самих міжнародних організацій.

Серед основних компонентів зовнішньополітичної діяльності держави вирізняють дипломатичні інструменти, військово-політичні, економічні та інформаційно-пропагандистські засоби впливу. Дипломатія відіграє ключову роль, адже саме завдяки офіційним перемовинам, укладанню угод, створенню

міжнародних контактів та представництв відбувається забезпечення стратегічних інтересів на багатьох напрямках. Військово-політичні механізми можуть включати як оборонні союзи, так і продемонстровану здатність держави ефективно застосовувати чи загрожувати застосуванням сили задля захисту своїх інтересів. Яскравим прикладом є діяльність НАТО, яка поєднує військові зобов'язання з політичним діалогом і колективною безпекою. Економічний вимір зовнішньополітичної діяльності здебільшого проявляється через торгівлю, інвестиції, створення зон вільної торгівлі та фінансово-кредитні механізми. Сучасні глобальні тренди підкреслюють важливість інновацій та технологічного співробітництва, які виступають рушійними чинниками економічного розвитку. Відповідно до концепції ліберального інституціоналізму, поглиблення економічної співпраці сприяє мирним взаєминам між державами, оскільки виникає взаємозалежність економічних інтересів [10].

Окрім того, у XXI ст. все більшого значення набувають інформаційні та комунікаційні аспекти зовнішньої політики, зокрема «м'яка сила» й публічна дипломатія, коли важливим інструментом впливу стає поширення цінностей, культурних надбань, просування позитивного іміджу держави за кордоном. Ці процеси можуть охоплювати, зокрема, обмін студентами і науковцями, культурні заходи, роботу іноземних ЗМІ, пропаганду чи контрпропаганду, інформаційні операції. В умовах цифрової епохи дедалі більшого значення набуває кібербезпека, адже вразливість ІТ-інфраструктури держави може становити загрозу як національній, так і міжнародній безпеці [32, с. 14]. В інформаційний простір міцно вбудовані соціальні мережі та онлайн-платформи, що можуть виступати засобами формування суспільної думки і впливу на політичні рішення інших держав.

Правові основи зовнішньої політики включають не лише офіційні міжнародні договори, але й низку резолюцій, декларацій, міжурядових чи міжпарламентських угод, які визначають лінію поведінки держави у конкретних напрямках. Зазвичай, ці документи підлягають ратифікації

національними парламентами, а їхні положення вбудовуються у внутрішнє законодавство. Відповідно, окремі галузі правового регулювання можуть суттєво впливати на формування зовнішньої політики: скажімо, у сфері екологічної безпеки, регулюванні міграції, протидії тероризму чи поширенню зброї масового ураження. Класичним прикладом міжнародної правової співпраці є Женевські конвенції у сфері гуманітарного права, які, незважаючи на обов'язковість, часто стають предметом дискусій і порушень у зонах збройних конфліктів. Згадуючи праці М. М. Палінчака та його колег, можна дійти висновку, що залучення до широкого спектра багатосторонніх угод хоча й підвищує легітимність державних дій, проте водночас обмежує свободу маневру в зовнішній політиці [32]. Утім, така взаємозалежність розглядається багатьма авторами як нагальна умова збереження миру і передумова посиленого впливу держави на світовій арені.

Реалії сучасного міжнародного середовища підтверджують важливість комплексного підходу до зовнішньополітичної діяльності. Історичні приклади, зокрема зовнішня політика адміністрації президента Барака Обами, демонструють, що, окрім військових методів, значну роль відіграють інструменти економічного стимулювання, дипломатії та інформаційного супроводу, які забезпечують можливість «відновлення лідерства», формування нових коаліцій і впливу на партнерів [10; 11, с. 20–29].

Отже, зовнішня політика є складною системою дій, спрямованих на реалізацію національних інтересів за межами держави, і включає дипломатичні, економічні, безпекові, інформаційні та культурні складові. Вона взаємопов'язана з внутрішньополітичними і економічними факторами, що визначають стратегії та пріоритети зовнішньої політики. Зовнішня політика також включає важливі правові основи, такі як міжнародні договори, конвенції та інші угоди, які регулюють взаємодію між державами. Успіх зовнішньої політики залежить від ефективного поєднання різноманітних інструментів, з урахуванням глобальних тенденцій та внутрішніх викликів.

1.2. Стан досліджуваності проблеми в сучасній науковій літературі

Сучасне вивчення зовнішньої політики США у контексті загальної теорії міжнародних відносин набуває особливого значення через динамічні геополітичні трансформації, що відбуваються в різних регіонах світу. Класична теорія міжнародних відносин, яка започаткована працями таких науковців, як Ганс Моргентау та Кеннет Волтц, зосереджує увагу на реалізмі та розглядає державу як головного актора на міжнародній арені, що керується насамперед власними національними інтересами [45].

В контексті європейського напрямку американської зовнішньої політики варто виділити значний масив досліджень. Наукова література з цього питання демонструє особливо тісний зв'язок між теорією та практикою міжнародних відносин, оскільки діяльність США в Європі стала однією з базових платформ для реалізації американських стратегічних пріоритетів після Другої світової війни. У працях зарубіжних аналітиків, як-от Збігнева Бжезінського та Генрі Кіссінджера, докладно описано механізми впливу США на формування європейської безпеки, роль американських військових баз і фінансової підтримки для країн, які входять до блоку НАТО.

Українські дослідники також зробили помітний внесок у вивчення американської зовнішньої політики та її європейського вектора. В роботах вітчизняних учених, які спеціалізуються на політології та міжнародних відносинах, дедалі частіше зустрічаються глибинні аналізи не лише традиційних підходів, а й нових концептуальних моделей. Зокрема, Лакішик Д. М. [25, с. 45–53] зосередився на періоді 50–60-х років XX ст., коли формувалися головні постулати «холодної війни» і закріплювалися основні контури ролі США в Європі. Ці дослідження демонструють, наскільки політика Вашингтона спиралася на доктрину стримування та проведення економічної допомоги, що була покликана стабілізувати ситуацію в повоєнній Європі й протидіяти поширенню радянського впливу.

Гончар Б. М. досліджує зовнішньополітичну стратегію адміністрації Б. Обама щодо Європи, звертаючи увагу на механізми збереження американського лідерства. У дослідженнях Лакішика Д. М. розкривається історичний аспект європейського вектора політики США у 50–60-х рр. XX ст., що дозволяє простежити тяглість основних підходів американської дипломатії. Желіховський С. В. аналізує роль Конгресу США у формуванні європейської політики наприкінці XX – на початку XXI ст., що є важливим для розуміння впливу законодавчого органу на зовнішньополітичний курс країни.

Значний внесок у розуміння стратегічного партнерства між США та ЄС зроблено у працях Голованя О. О. та Глуценка Ю. Н., які акцентують увагу на економічному та безпековому вимірах трансатлантичних відносин. Желіховський С. В. [16, с. 81–90] вивчив еволюцію відносин між Конгресом США та європейськими державами наприкінці XX – початку XXI ст., підкреслюючи важливу роль законодавчого органу в розробці та реалізації зовнішньополітичних орієнтирів. Висвітлюючи взаємодію між Палатою представників, Сенатом і виконавчою владою, учений розкрив складні механізми внутрішньополітичного узгодження, які впливають на формування зовнішньої політики.

Роботи, присвячені історії та політиці США, зокрема дослідження Лозовицького О. [27, с. 12–25], уможливлюють виявлення факторів безпеки, економічного співробітництва та культурних зв'язків, які формували європейську політику США після Другої світової війни. Автор наголошує на послідовному характері американських ініціатив, що, незважаючи на зміни в адміністраціях, продовжують утверджувати американську присутність як фундаментальний аспект архітектури європейської безпеки.

Ключовим періодом у вивченні європейського вектора зовнішньої політики США, на який акцентує увагу Гончар Б. М. [9, с. 67–80], є адміністрація Барака Обама. Після закінчення «холодної війни» Сполучені Штати прагнули зберегти лідерство в Європі шляхом партнерських відносин з ЄС, адаптації НАТО та спільної реакції на глобальні загрози. Такі питання, як

розширення альянсу, зміцнення енергетичної безпеки й координація зусиль у боротьбі з тероризмом, набули особливої ваги.

Значний внесок у розуміння загальних змін у зовнішній політиці США на початку ХХІ ст. зробив Головань О. О. [8, с. 101–114]. У його дисертаційному дослідженні охоплюються сутність і наслідки американських дій у міжнародній системі, які можуть інтерпретуватися крізь призму концепцій глобального лідерства та «м'якої сили». Зокрема, йдеться про посилення ролі інформаційних технологій і комунікацій, що дає США можливість формувати уявлення про власні національні інтереси як універсальні та таким чином зміцнювати свій статус. У цьому аспекті дослідження охоплює не лише питання традиційних «жорстких» інструментів впливу, але й комплексний аналіз культурної дипломатії, співпраці у сфері освіти й підтримки демократичних реформ.

Вагомим є й внесок дослідників у сфері безпекових студій, зокрема у вивчення питань розширення НАТО та створення спільних механізмів протидії гібридним загрозам. Зокрема, у працях Глуценка Ю. Н. [7, с. 146–161] розглянуто економічні аспекти відносин між США та ЄС, а також виявлено потенційні виклики, що постають перед ними в умовах торговельних суперечностей і зростаючого впливу азійських ринків.

Разом із тим дослідник наголошує, що, попри складнощі у взаємодії, США та ЄС залишаються стратегічними партнерами, які координують свої дії для підтримання стабільності у світовому економічному та безпековому просторі. Актуальність подальших досліджень американської зовнішньої політики значно посилюється через сучасні виклики світовій безпеці, серед яких варто виділити зростання ролі регіональних конфліктів, поширення гібридних загроз і загальну переформатизацію силових балансів.

З одного боку, адміністрація США продовжує приділяти значну увагу європейському регіону, сприяючи розширенню військово-політичної присутності та використовуючи структури НАТО для зміцнення обороноздатності східноєвропейських партнерів. З іншого боку, з'являються

нові тренди, пов'язані з переорієнтацією зовнішньополітичних пріоритетів на Азійсько-Тихоокеанський регіон, що вимагає від аналітиків переосмислення балансу сил та взаємодії між США та їхніми європейськими союзниками. Подальша дослідницька робота в Україні може сконцентруватися на питаннях ролі НАТО, оцінки ефективності американської допомоги й консультування урядів у подоланні безпекових викликів [47].

У перспективі важливо приділити більше уваги теоретичній концептуалізації нових трендів у зовнішній політиці США та їхній кореляції із загальними геополітичними трансформаціями. Вагомим напрямом може стати системний аналіз ролі інформаційної компоненти як новітнього інструмента впливу. Крім того, дослідники в Україні мають потенціал для подальшої розробки проблематики взаємодії США з європейськими державами у контексті безпеки: необхідно глибше вивчати питання протидії кібератакам, інформаційним операціям, розширення НАТО, спільних навчань і координації у стратегічних ініціативах.

Публікації, присвячені європейському векторові американської політики, часто містять рекомендації щодо найбільш ефективних форматів партнерства з європейськими інституціями та натякають на можливості, які відкриваються перед Україною в контексті партнерства зі Сполученими Штатами. Надалі наукові розвідки можуть поглибити не лише суто теоретичні аспекти, а й надати прикладні аналітичні інструменти для розуміння політичних процесів і побудови прогнозів щодо розвитку відносин між Україною, США та європейськими державами.

На тлі останніх змін у сфері безпеки дедалі більшого значення набуває оцінка ефективності взаємодії США з європейськими партнерами з огляду на розширення НАТО, загрозу поширення ядерної зброї, а також протидію гібридним атакам, які мають політичний, економічний і інформаційний виміри. Глибинні дослідження, що беруть до уваги оперативні дані, результати соціологічних опитувань та міжнародних рейтингів, допоможуть відповісти на

питання про здатність американських та європейських інституцій спільно забезпечувати стабільність [46].

Отже, сучасна наукова література характеризується значною увагою до вивчення зовнішньої політики США, зокрема її європейського вектора, в контексті як класичних, так і новітніх теоретичних підходів міжнародних відносин. Дослідження охоплюють широкий спектр тем – від історичних витоків до сучасних викликів, таких як гібридні загрози, кібербезпека, роль НАТО, інформаційна дипломатія та переорієнтація США на інші регіони. Вітчизняні науковці активно долучаються до цієї дискусії, формуючи якісний аналітичний доробок та відкриваючи нові напрями досліджень, що є особливо актуальним у світлі трансформації системи міжнародної безпеки.

1.3. Методи дослідження зовнішньої політики держави

Зовнішня політика держави являє собою багатовимірний та складний феномен, дослідження якого вимагає застосування низки методологічних підходів та наукових інструментів, що допомагають розкрити специфіку взаємодії економічних, політичних, військових, соціальних та історичних чинників. Одним із найважливіших методів виступає метод системного аналізу, що дає змогу розглядати зовнішню політику як цілісну систему, де політичні, економічні та військові компоненти перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємовпливають одне на одного.

Згідно з теоретичними засадами системного аналізу, кожен елемент має власну функцію й водночас залежить від інших структур, створюючи складний ланцюг взаємодій. У контексті зовнішньополітичних досліджень цей підхід використовується для оцінки ролі державних інституцій, міжнародних організацій, впливових груп інтересів і громадської думки на формування певних дипломатичних, військових або економічних стратегій.

Таким чином, системний аналіз дозволяє встановити внутрішні та зовнішні взаємозв'язки, виокремити ключових акторів і визначити, як зміна одного елементу здатна вплинути на всю систему в цілому. Його вагоме значення відзначається також у роботах вітчизняних науковців, зокрема у дослідженнях Дзери М. М. та Пасічного Р. Я. [14, с. 144–149], які підкреслюють, що багатоступеневий системний розгляд міжнародних відносин сприяє глибшому розумінню динаміки міжнародної безпеки, особливо у періоди глобальних трансформацій та кризових явищ.

Не менш важливим у науковому аналізі зовнішньої політики є порівняльно-історичний метод, який зосереджується на виокремленні певних історичних періодів та зіставленні характерних рис і напрямів еволюції політики держави. У випадку аналізу зовнішньої політики Сполучених Штатів Америки в європейському напрямі часто виокремлюють періоди Холодної війни (1947–1991), постбіполярний світ (з кінця 1991 року) та сучасний етап, що характеризується посиленням ролі наднаціональних структур, багатосторонніх форматів співпраці та нових викликів глобальній безпеці.

Порівняння зовнішньополітичних стратегій США у цей часовий проміжок дозволяє проаналізувати, наскільки змінюються пріоритети Вашингтона, які інструменти впливу переважають (воєнна присутність, дипломатичні перемовини, економічні санкції чи інвестиції) та як саме глобальна розстановка сил формує або трансформує міжнародні союзи й альянси. Саме систематичне залучення історичних паралелей та аналіз геополітичних чинників дають змогу висвітлити не лише динаміку змін, а й виявити певну спадкоємність у зовнішній політиці США в європейському регіоні, що, згідно з положеннями навчально-методичного посібника за редакцією С. Ф. Фісуна [37, с. 25–38], вважається критично важливим для прогнозування подальших міжнародних відносин.

Статистичні й економіко-математичні методи відіграють ключову роль у встановленні кількісних показників та визначенні динаміки основних тенденцій. Зокрема, обробка даних щодо обсягів двосторонньої торгівлі,

прямих іноземних інвестицій, розмірів оборонних видатків та інших макроекономічних індикаторів дозволяє дійти висновків про ефективність та стабільність політичних рішень. За допомогою подібних методів можливо прослідкувати, як різке збільшення інвестицій у європейські проєкти впливає на відносини з державами ЄС, або як перегляд зовнішньоторговельної політики відбивається на рівні економічної інтеграції з ключовими партнерами.

Аналіз документів та засобів масової інформації становить інший важливий сегмент методологічних інструментів при вивченні зовнішньої політики. Аналіз документів дає змогу виявляти основні концепти зовнішньополітичного дискурсу (наприклад, «containment», «deterrence», «зміцнення партнерств») та простежити їх розвиток у контексті офіційної риторики й практичної реалізації. Це, у свою чергу, дозволяє глибше зрозуміти логіку ухвалення рішень, формувати обґрунтовані прогнози та виявляти тенденції у міжнародних відносинах, що важливо для розпізнавання зон напруги чи напрямів подальшої співпраці.

У межах аналізу документів доцільно виділяти кілька етапів: визначення об'єкта та цілей дослідження; відбір джерел і формування релевантної бази; огляд змісту документів, структури викладу та аргументації; інтерпретація змістових акцентів і формулювання висновків. Завдяки вивченню офіційних заяв, стратегічних документів та звітів аналітичних центрів (наприклад, Rand Corporation, Atlantic Council) дослідники отримують змогу оцінювати зміни у пріоритетах, риториці й підходах до зовнішньої політики.

Не можна оминати увагою й міждисциплінарний підхід, який акумулює в собі знання з політології, економіки, міжнародного права, історії, соціології та інших суміжних галузей. Тільки завдяки такому комплексному аналізу можна повною мірою оцінити багатоаспектність і складність зовнішньої політики держави, виявити її чутливість до глобальних викликів, а також розглянути взаємозалежність внутрішнього та міжнародного контекстів.

Міждисциплінарність допомагає уникати вузькоспеціалізованих інтерпретацій і дає змогу сформувати інтегральне бачення проблеми.

Зрештою, і вітчизняні, і зарубіжні фахівці дедалі частіше наголошують, що єдність методологічної бази і гармонійне поєднання різних наукових шкіл сприяють створенню багаторівневого пояснювального механізму, який надає змогу проводити різнопланові дослідження у сфері зовнішньої політики, а також розробляти реалістичні рекомендації для органів державної влади та інших зацікавлених суб'єктів. Означені підходи, на думку науковців [14, с. 144–149; 37, с. 25–38], не тільки дають змогу виявити закономірності історичних зрушень чи відстежити економічну динаміку, а й сприяють формуванню комплексного розуміння багатогранних викликів, що постають перед державами у глобалізованому світі.

Системний аналіз, порівняльно-історичний метод, статистичні та економіко-математичні інструменти, аналіз документів і міждисциплінарний підхід утворюють своєрідний науковий фундамент для глибокого дослідження зовнішньої політики, зокрема й у випадку вивчення європейського вектора Сполучених Штатів Америки. Поєднання цих методів і підходів забезпечує повноцінне розуміння динаміки міжнародної взаємодії, аналіз усіх пріоритетів та викликів і дозволяє виявити специфіку формування зовнішньополітичного курсу у складних геополітичних умовах сучасності, про що докладно свідчать численні дослідження у вітчизняному та зарубіжному науковому просторі.

Отже, дослідження зовнішньої політики держави потребує використання сукупності методів, які включають системний аналіз, порівняльно-історичний метод, статистичні та економіко-математичні інструменти, аналіз документів. Поєднання цих методів дозволяє не лише глибше зрозуміти структуру та динаміку зовнішньополітичних процесів, а й визначити основні чинники впливу, виявити закономірності розвитку, спрогнозувати подальші кроки держав на міжнародній арені. За допомогою цих методів досліджували європейський вектор зовнішньої політики США.

РОЗДІЛ 2

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВЕКТОРА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США

2.1. Історичні фактори

Формування зовнішньої політики США щодо європейських держав бере свій початок із моменту проголошення незалежності у 1776 р., коли новостворена держава розпочала пошук власної моделі міжнародних відносин на основі принципів свободи, суверенітету та захисту національних інтересів [12, с. 12].

Від самого початку заснування країни один із ключових чинників впливу на формування зовнішньополітичної стратегії визначався геополітичним становищем Сполучених Штатів Америки, що були відокремлені від Європи Атлантичним океаном. Також важливо враховувати намагання американського уряду зберегти політичну й економічну незалежність від провідних європейських держав. Вже наприкінці XVIII ст. американські політичні діячі усвідомлювали стратегічне значення Європи як плацдарму для реалізації національних інтересів, але водночас намагалися уникнути прямого втручання у конфлікти Старого Світу. Така позиція відображалася у перших концепціях, що були спрямовані на обмеження військової участі у європейських проблемах і підкріплювалися ідеями перших президентів США щодо «унікальної американської винятковості» [12, с. 27].

Утім, XIX ст. стало періодом поступового усвідомлення необхідності більш формалізованих інструментів зовнішнього впливу на європейські справи. Особливо виразно це засвідчила так звана «Доктрина Монро» 1823 року. Цей програмний документ президент Джеймс Монро проголосив, виходячи з:

- 1) логіки захисту західної півкулі від європейського втручання; .

2) прагнення відмежуватися від династичних і територіальних суперечок, притаманних європейській дипломатії.

Водночас «Доктрина Монро» слугувала декларацією національних амбіцій США, закріплюючи за ними ексклюзивне право лідерства на американському континенті й закладаючи підвалини для подальшої експансії [28, с. 195]. Незважаючи на те, що вона не мала на меті прямої конфронтації з Європою, «Доктрина Монро» поступово зміцнювала позиції США як нової держави з оригінальним поглядом на світовий баланс сил.

Остаточний перехід США до активної участі у європейських справах стався вже у першій половині XX століття. З початком Першої світової війни Сполучені Штати прагнули зберігати нейтралітет, однак наростання загрози для морської торгівлі та принципів свободи судноплавства призвело до вступу країни у конфлікт на боці Антанти в 1917 році [23, с. 67]. Ця участь перевела США на рівень провідної світової держави, що змогла вплинути на завершення війни та повоєнне врегулювання. Особливу роль відіграла ініціатива «Чотирнадцять пунктів» президента Вудро Вільсона, яка пропонувала нове бачення міжнародних відносин [17, с. 203].

Під час Другої світової війни вступ США у воєнні дії на боці антигітлерівської коаліції став одним із ключових чинників перемоги над державами Осі. Американські Збройні сили не лише доклали вирішальних зусиль для визволення Європи, а й започаткували нову роль США як «гаранта безпеки» та невіддільного учасника континентальної архітектури безпеки [12, с. 58].

Важливим наслідком такої військово-політичної ролі стало усвідомлення європейськими країнами необхідності військового партнерства зі Сполученими Штатами. Після війни Америка виявилася єдиною великою державою з потужним економічним та фінансовим потенціалом, здатним підтримати відбудову зруйнованого континенту. У післявоєнний період зовнішня політика США щодо Європи набула більш системного характеру, охоплюючи економічне, політичне та військове співробітництво [18, с. 37].

«План Маршалла» 1947 р., запропонований держсекретарем Дж. Маршаллом, став ілюстрацією прагнення Сполучених Штатів Америки стабілізувати Європу через: фінансову допомогу; стимулювання швидкого економічного відродження [1].

Ця програма не лише розв'язала проблему післявоєнної руїни, а й сприяла формуванню міцніших політичних зв'язків між європейськими країнами та США, бо реципієнти допомоги мали координаційні зобов'язання перед американським урядом. Наступним кроком до зміцнення трансатлантичної єдності стало створення у 1949 році Організації Північноатлантичного договору (НАТО), що закріпила військово-політичний союз між США і Західною Європою [15, с. 213].

У контексті Холодної війни НАТО перетворилася на ключовий інструмент стримування радянської експансії, а США остаточно оформлювалися як провідна сила у протистоянні з СРСР, посилюючи свою стратегічну роль на континенті. Згідно з оцінками дослідників, роль Америки у цей період виходила за межі суто військової присутності, адже йшлося про економічну та політичну підтримку, що пропонувала альтернативну модель суспільно-політичного розвитку [17, с. 375].

Завершення Холодної війни викликало нові зрушення у трансформації американської стратегії. Із занепадом радянської загрози США зберегли військову присутність у Європі, проте перейшли до концепції глобального лідерства у постбіполярному світі. Розпад СРСР відкрив можливості для розширення НАТО на схід і залучення до альянсу колишніх соціалістичних країн [28, с. 197]. На думку багатьох науковців, цей процес означав перегляд США власної ролі в євроатлантичному просторі, оскільки формував нові лінії безпеки, розширював потенціал військових операцій поза межами традиційної зони відповідальності та посилював американський політичний вплив [23, с. 68].

Водночас розширення ЄС у напрямку Східної Європи зумовило появу додаткових важелів для формування нового формату співпраці між США та

європейськими партнерами, що охоплює: енергетичну безпеку; захист прав людини; протидію міжнародному тероризму. Саме в цей період Сполучені Штати Америки остаточно утвердилися як «глобальний лідер», що не лише реагує на виклики безпеки, а й визначає нормативні засади світового порядку [17, с. 410].

Від часу заснування держави і до початку XX ст. США спершу послуговувалися ідеєю невтручання, зосереджуючись на внутрішньому розвитку, що втілювалося в «Доктрині Монро». Проте дві світові війни кардинально змінили парадигму американської політики в Європі, утвердивши США як провідного гаранта безпеки та ключового союзника у врегулюванні міжнародних конфліктів.

У післявоєнний час були створені низка інституцій та економічних програм, зокрема «План Маршалла», а також НАТО, що інституціоналізувало довгострокову військово-політичну співпрацю з європейськими державами. Далі, у період після завершення Холодної війни й зростання впливу ЄС, Сполучені Штати переглянули власну стратегію, перейшовши від концепції стримування до політики глобального втручання і лідерства. Сформувалася тривка система трансатлантичних відносин, у якій історичні чинники, закладені протягом двох століть, стали міцною основою геополітичної ролі США в сучасній Європі. Незважаючи на нові виклики, ця роль і надалі визначає обриси безпеки та розвитку континенту [15, с. 322].

Отже, історичні чинники відіграли фундаментальну роль у формуванні зовнішньої політики США щодо Європи, створивши довготривалі засади трансатлантичного партнерства. Від політики невтручання та ізоляціонізму раннього періоду до активного військово-політичного і економічного залучення у XX–XXI ст., США послідовно трансформувалися з регіонального актора у провідну глобальну силу. Ця еволюція засвідчує, що зовнішньополітична стратегія США в регіоні має глибоке історичне коріння і продовжує визначати баланс сил та архітектуру європейської безпеки в сучасних умовах.

2.2. Геополітичні фактори

З моменту завершення Другої світової війни й утворення біполярного світу роль Сполучених Штатів Америки в євроатлантичній системі безпеки зазнавала істотних трансформацій, але незмінною залишалася стратегічна пріоритетність регіону Європи для Вашингтона. Як відзначають Яковюк і Орловський [38, с. 21–29] вже в 1950–1960-х роках США активно працювали над проєктами створення європейських оборонних об'єднань, намагаючись консолідувати зусилля країн континенту на протистояння загрозам із боку СРСР.

Сьогодні ж Сполучені Штати Америки залишаються однією з провідних держав, що формують архітектуру безпеки в Європі й посилюють її в межах євроатлантичного простору. Відтак концепція «відповідальності за світову безпеку» (*responsibility to protect*), яка полягає у проведенні миротворчих операцій та запобіганні масштабним порушенням прав людини, набула додаткового імпульсу. Згідно з висновками Митрофанової [31, с. 23–28], на практиці це виявляється у багаторічній участі американських військових контингентів у регіональних конфліктах на Балканах і в інших регіонах, де є загроза гуманітарних катастроф.

Загальний формат співпраці США з основними європейськими державами – Великою Британією, Німеччиною, Францією та Польщею – підкріплюється різнорівневими двосторонніми договорами і консультативними механізмами. На думку Лозовицького [27, с. 45–58], таке стратегічне партнерство виступає багатовимірною платформою для розв'язання глобальних питань, включно з питаннями розподілу оборонних видатків, взаємодії в рамках спільних миротворчих та військових операцій.

Критично важливо, що Сполучені Штати також беруть активну участь у діяльності Європейського Союзу й Організації з безпеки і співробітництва в Європі, оскільки ці інституції виступають посередниками й координаторами в дипломатичних перемовинах і механізмах колективної безпеки. Як стверджує

Веселовський [6, с. 12–15], партнерство з Європейським Союзом відкриває для США ширший доступ до консолідованих економічних і воєнних ресурсів, що забезпечує гнучкіший підхід до стабілізаційних процесів у регіонах, де ризики ескалації високі.

У сфері військово-політичних інтересів Вашингтона особливо значущим є прагнення підтримувати баланс сил у Європі. Інструментом цього виступає як розбудова власних баз на території держав-членів НАТО, так і організація систематичних військових навчань за участю різнорідних національних контингентів. Зокрема, ідеться про масштабні маневри на кшталт «Defender Europe», у яких задіяні тисячі військовослужбовців із кількох десятків держав. Мета цих заходів — не лише продемонструвати готовність до колективного захисту, а й посилити оперативну сумісність між союзниками.

Погорська [35, с. 5–12] наголошує, що США відіграють роль «балансувальної сили» у відносинах між провідними європейськими акторами, коригуючи їхні оборонні стратегії та надаючи їм додаткові гарантії безпеки. Водночас цей механізм тісно пов'язаний із реагуванням на локальні конфлікти: починаючи від колишньої Югославії й завершуючи сучасною кризою в Україні, Сполучені Штати беруть активну участь у переговорних процесах, ініціюють санкції й дипломатичні тиски на агресора, а також матеріально й технічно підтримують держави, які зазнали військових загроз.

У контексті трансатлантичної «осі» між США та європейськими країнами особливого значення набуває протистояння з Російською Федерацією. Після завершення «холодної війни» відносини між Вашингтоном і Москвою пройшли складний еволюційний шлях, однак конфліктний вимір усе ще залишається домінантним. У певних аспектах ця суперечність охоплює не тільки військово-політичну сферу, а й економічну та енергетичну (питання постачання газу, пошуку альтернативних маршрутів). Криза довкола України стала каталізатором цих напружень, підкресливши різне бачення безпекових норм і принципів невтручання у внутрішні справи суверенних держав. Як зауважує Анісов [2, с. 61–70], стратегічні підходи США до Росії ґрунтуються

на прагненні обмежити вплив Москви у регіонах, де американські інтереси збігаються з інтересами європейських союзників, і це виливається у посилення присутності НАТО біля кордонів РФ та введення скоординованих санкцій проти російських еліт. Водночас американське керівництво підкреслює важливість діалогу з Москвою, адже без взаєморозуміння між ядерними державами неможливо зберегти глобальну стабільність.

Новим викликом для трансатлантичних відносин, якого не слід недооцінювати, стає зростання ролі Китаю у світовій політиці. Цей чинник накладає суттєвий відбиток на зовнішньополітичну стратегію США, оскільки американське командування й експертне середовище приділяють дедалі більше уваги Тихоокеанському регіону. Протистояння з Пекіном, за прогнозами аналітиків, може змінити пріоритети Вашингтона і вплинути на розподіл ресурсів, які спрямовуються на підтримку безпеки в Європі. У такій ситуації європейські партнери та НАТО можуть зіштовхнутися з необхідністю брати на себе більшу частку оборонних витрат.

Проте, як засвідчує комплекс досліджень, включно з аналітичною доповіддю Веселовського [6, с. 26–30], Сполучені Штати не мають наміру відмовлятися від підтримки своїх трансатлантичних зобов'язань, оскільки Європа залишається ключовим союзником у відстоюванні ліберального міжнародного порядку. Метою Вашингтона є одночасно балансувати між двома стратегічними фронтами: з одного боку, намагатися утримати Москву від подальшої експансії чи порушення загальних правил міжнародної поведінки, а з іншого — протидіяти геоекономічному впливу Китаю.

У цілому, роль США в євроатлантичній системі безпеки визначається поєднанням кількох критичних чинників, серед яких традиційне лідерство в НАТО, широкий спектр двосторонніх домовленостей із провідними європейськими столицями та інституціональна взаємодія з ЄС й ОБСЄ. Миротворчі операції й політика «відповідальності за світову безпеку» формують ідейну основу для втручання США в регіональні конфлікти, тоді як

тісна співпраця у військово-технічній сфері гарантує постійне посилення колективного оборонного потенціалу.

Протистояння з Росією слугує рушієм консолідації трансатлантичного простору навколо американських ініціатив, що, втім, не виключає існування розбіжностей між окремими європейськими країнами щодо ступеня та форм залучення до цих заходів. Паралельно наростає конкуренція США з Китаєм, яка змінює акценти й спонукає Вашингтон знаходити більш раціональне використання ресурсів, залишаючись при цьому вірним фундаментальним зобов'язанням перед союзниками. В сучасних геополітичних реаліях Вашингтон продовжує зберігати вирішальний вплив на формування безпекового порядку в Європі, але його стратегія дедалі більше розгалужується на кілька ключових напрямів, що вимагає від США й європейських партнерів належного рівня координації та взаємної відповідальності.

Отже, геополітичні чинники є визначальними у формуванні зовнішньої політики США щодо країн Європи та збереженні її стратегічного значення у глобальній безпековій архітектурі. Незважаючи на зміну історичних обставин і появу нових викликів, таких як конфронтація з Росією чи зростання впливу Китаю, Сполучені Штати Америки залишаються головним гарантом стабільності й провідним актором у євроатлантичному просторі. Їхня присутність забезпечується через військово-політичні альянси (НАТО), інституційну співпрацю з ЄС та ОБСЄ, а також через гнучкі двосторонні формати. Водночас трансформація глобального середовища вимагає від США дедалі складнішого балансування між регіональними пріоритетами, а від європейських партнерів – більшої відповідальності та готовності до рівноправного співучасті у спільних безпекових зобов'язаннях.

2.3. Економічні фактори

Економічні взаємовідносини між Сполученими Штатами Америки та країнами Європейського Союзу характеризуються багатовекторним та динамічним розвитком, що охоплює торговельні, інвестиційні й енергетичні аспекти. Саме торгівля та взаємні інвестиції відіграють визначальну роль у формуванні глобального економічного середовища, адже США та ЄС належать до найпотужніших суб'єктів світового ринку. За даними досліджень, проведених Куциком В. І. та Козловою Ю. І. [24, с. 16], зовнішня торгівля США з європейськими партнерами продовжує зростати, охоплюючи широкий спектр галузей, серед яких особливе значення мають: інформаційні технології (ІТ); енергетика; автомобілебудування; фармацевтика.

Відповідно до офіційних статистичних звітів, обсяги торгівлі у сфері ІТ-послуг поступово збільшуються завдяки активній участі транснаціональних корпорацій, які займаються розробленням програмного забезпечення, наданням хмарних сервісів чи аутсорсингових послуг. У галузі автомобілебудування чимало американських концернів, таких як Ford чи General Motors, мають виробничі потужності в країнах Європи, де задіяна висококваліфікована робоча сила й сучасні інженерні розробки. Паралельно європейські автовиробники (Volkswagen, BMW тощо) продовжують інвестувати у промислові підприємства на території США з метою оптимізації логістики та доступу до великого споживчого ринку.

Фармацевтична галузь слугує ще одним прикладом взаємовигідної співпраці, адже спільні інвестиційні проєкти спрямовані на розробку та виробництво інноваційних лікарських засобів, що відповідають високим стандартам якості та безпеки. За оцінками аналітиків, сформовані наприкінці 2010-х років TNC, які працюють у фармацевтичному секторі, поступово інтегруються в глобальні ланцюги доданої вартості, застосовуючи нові біотехнологічні методи [44, с. 65]. Однією з ключових характеристик ринку лишається посилення конкуренції між американськими та європейськими

компаніями, що стимулює модернізацію виробничих процесів і посилює потребу в інноваціях.

Транснаціональні корпорації, що здійснюють діяльність у різних секторах, виконують важливу функцію в процесі глобалізації, оскільки завдяки їм: відбувається передача технологій; формується людський капітал; розвивається міжнародна кооперація; поширюються інноваційні рішення й дослідницькі підходи.

Підвищення рівня іноземних інвестицій у США та ЄС сприяє нарощенню взаємозалежності між цими регіонами, що стає особливо помітним у періоди економічних криз або політичної нестабільності. Серед численних спільних інвестиційних проєктів можна відзначити проєкти у сфері відновлюваної енергетики (сонячні та вітрові електростанції), які фінансуються як європейськими, так і американськими інвесторами задля зменшення вуглецевого сліду та загального переходу до більш чистих джерел енергії. У наукових працях наголошено, що саме така інтеграція капіталу дозволяє адаптуватися до швидких змін кон'юнктури світового ринку та пропонувати конкурентоспроможні рішення [29, с. 48].

У контексті торговельно-інвестиційних відносин одним із найобговорюваніших питань лишається можливість укладення Трансатлантичної угоди про торгівлю та інвестиції (ТТІР), яка мала на меті усунути бар'єри в торгівлі та відкрити нові можливості для бізнесу, передусім у США та Європі. Переговорний процес щодо ТТІР стартував ще на початку 2013 р., проте вже незабаром зіткнувся зі складнощами регуляторного й політичного характеру, оскільки низка країн ЄС виявила побоювання стосовно «чутливих» галузей (сільське господарство, фармацевтика, питання прав споживачів) [41, с. 783].

Американські компанії прагнули спростити вимоги до сертифікації та стандартизації, тоді як окремі європейські уряди наполягали на високому рівні захисту здоров'я споживачів і навколишнього середовища. Також нагальною

стала проблема генетично модифікованих організмів і продовольчої безпеки, що викликала гострі дискусії у європейських громадських організацій.

У контексті переговорів щодо ТТІР особливу роль відігравала Світова організація торгівлі (СОТ), оскільки стандарти цієї інституції визначають загальний рамковий характер торговельних відносин між країнами-учасницями. Водночас одночасне існування глобальних правил СОТ і потенційного масштабного регіонального договору породжувало побоювання, що ТТІР може створити тиск на інші країни, змусивши їх адаптуватися до норм, розроблених США та ЄС. Це могло мати як позитивні, так і негативні наслідки для третьої сторони, особливо для держав, які не брали безпосередньої участі в переговорах, але мають розгалужені торговельні зв'язки з Європою та Сполученими Штатами Америки. Так звані «чутливі» галузі залишалися у фокусі дискусій впродовж усього переговорного процесу, підтверджуючи тезу про те, що гармонізація технічних регламентів та захист внутрішніх ринків часто суперечать прагненню максимально лібералізувати торгівлю.

Енергетичний компонент трансатлантичних відносин також не можна залишати поза увагою, адже саме постачання енергоресурсів залишається однією з найчутливіших сфер міжнародної політики. США, завдяки розвитку технологій видобутку сланцевого газу (fracking), останніми роками перетворилися на одного з провідних експортерів скрапленого природного газу (LNG). Такі поставки стають дедалі привабливішими для європейських імпортерів, що прагнуть диверсифікувати джерела та маршрути постачання вуглеводневої сировини. Згідно з даними, поданими в дослідженнях Палінчака М. М. та його співавторів [33, с. 64], активне будівництво LNG-терміналів уздовж морських портів ЄС відкриває можливість для поступового зменшення залежності від поставок газу з Російської Федерації, що віддавна розглядалася багатьма країнами Європи як монополістичний постачальник. Цей аспект став ще актуальнішим у контексті загострення політичних відносин між ЄС та Росією, зокрема після 2014 р. Багато аналітиків зазначають, що сланцевий газ

і розширення інфраструктури для приймання LNG можуть зміцнити енергетичну безпеку європейських держав та водночас сприяти збільшенню частки США на глобальному ринку газу.

Варто підкреслити, що диверсифікація джерел енергоресурсів спрямована не лише на нарощення імпорту зі США, а й на розширення співпраці з країнами Близького Сходу та Північної Африки. Проте американський вплив у цій сфері досить відчутний, оскільки Сполучені Штати мають прогресивні технології видобутку та переробки газу. Як стверджують окремі дослідники, запроваджені США санкції проти деяких країн-експортерів нафти й газу також впливають на глобальну структуру постачань та формують нові виклики для ЄС. Водночас у рамках здійснення енергетичної політики США й країни Європи намагаються спільно розробляти «зелений курс», що включає заходи для стимулювання відновлюваних джерел енергії та впровадження інноваційних рішень з енергоефективності.

Загалом економічні фактори, що визначають відносини між Сполученими Штатами та Європейським Союзом, мають комплексний характер, поєднуючи у собі як суто фінансові інтереси та торговельні можливості, так і регуляторні, політичні та безпекові складники. Активні торговельні та інвестиційні зв'язки забезпечують обом сторонам зростання виробництва та зайнятості, однак також підвищують рівень взаємозалежності, що може стати джерелом ризиків у періоди світових економічних коливань. Процес узгодження регуляторних норм, захист прав споживачів і забезпечення чесної конкуренції вимагають від США та ЄС складних переговорів, зокрема в межах СОТ чи потенційних угод на кшталт TTIP. Технологічний розвиток сприяє посиленню ролі IT-галузі та фармацевтики, а автомобілебудування й енергетика залишаються традиційними сферами інтенсивної взаємодії, що підтверджує високу динамічність економічних відносин у трансатлантичному просторі.

Торговельно-економічна взаємодія США та ЄС залишається одним із фундаментальних елементів у побудові глобальних економічних відносин,

забезпечуючи значний обсяг інвестицій і потужні торговельні потоки, які стимулюють економічне зростання. Перспективи розвитку цих відносин залежатимуть від здатності сторін до взаємного порозуміння у питаннях регуляції, технічних стандартів та геополітичної стабільності. Водночас розширення масштабів трансатлантичної співпраці шляхом відновлення перемовин про ТТІР або впровадження нових ініціатив може сприяти формуванню «економічного простору» з високим рівнем взаємної довіри та узгоджених правил. За висновками низки експертів, вдале поєднання економічних, політичних і безпекових заходів може зміцнити позиції як США, так і європейських держав на світовій арені, забезпечивши їм ефективний інструментарій для реагування на сучасні виклики [33, с. 66]. Системна співпраця в торгівлі, інвестиціях та енергетиці, а також спільна робота над сталим розвитком та інноваціями, мають потенціал стати фундаментом для довгострокового процвітання обох сторін атлантичного простору.

Таким чином, економічна взаємодія між США та європейськими країнами є ключовим елементом трансатлантичного партнерства, що охоплює широкий спектр галузей — від торгівлі й інвестицій до енергетики та інновацій. Глибокі зв'язки між економіками обох сторін сприяють зростанню виробництва, зайнятості й технологічного прогресу, водночас посилюючи взаємозалежність у глобалізованому світі. З огляду на сучасні виклики — енергетичну безпеку, зміну клімату, санкційний тиск і геополітичну нестабільність — економічні відносини США та європейських країн дедалі більше набувають політичного виміру. У перспективі саме економічна співпраця може стати опорою для зміцнення євроатлантичної єдності та побудови стійкої, конкурентоспроможної системи глобального управління.

РОЗДІЛ 3.

ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США ЩОДО КРАЇН ЄВРОПИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

3.1. Геополітичні інтереси США в Європі

Геополітичні інтереси США в Європі мають глибоке історичне підґрунтя, що окреслює стратегічний курс Сполучених Штатів у контексті глобального лідерства та безпеки. Важливим чинником формування цих інтересів є прагнення Вашингтона забезпечити стабільність у європейському регіоні, зокрема через механізми НАТО та низку двосторонніх домовленостей із ключовими державами.

При цьому відправною точкою сучасних підходів до європейської безпеки стала необхідність оновлення пріоритетів, продиктованих сплеском «гібридних загроз» і переосмисленням ролі США у протидії агресивним діям з боку РФ. Ряд дослідників зазначає, що офіційний Вашингтон переглядає баланс традиційної військової присутності й сучасних інструментів стратегічного стримування (наприклад, у кіберпросторі чи інформаційній сфері), що відображено у відповідних доктринальних документах [3, с. 16].

Розглядаючи оновлені пріоритети безпеки, варто вказати, що США приділяють дедалі більшу увагу: заходам з убезпечення східного флангу НАТО; розширенню програм інструкторської та технічної підтримки; зміцненню колективного формату реагування Альянсу; регулярним військовим навчанням на території Польщі та Балтійських країн.

Саме ці заходи спрямовані на стримування можливих агресивних кроків РФ і водночас покликані продемонструвати єдність і готовність Альянсу оперативно реагувати на загрози будь-якого типу. Як підкреслює В.В. Ковальов, усі ці процеси зміцнюють загальну архітектуру колективної безпеки, у якій Сполучені Штати виступають як «стабілізуючий фактор» і гарант надійного захисту союзників [19, с. 141].

Американська стратегія стримування передбачає низку додаткових аспектів, що виходять за межі чисто військових дій. Зокрема, Вашингтон використовує:

- інструменти санкційного та дипломатичного тиску;
- заходи з протидії «гібридним загрозам»;
- механізми боротьби з дезінформацією та кібератаками.

На рівні НАТО відбувається активізація спільних програм, спрямованих на обмін розвідданими, координацію контррозвідувальних заходів і зміцнення кібернетичної оборони. Саме ці аспекти, на думку низки західних експертів, доповнюють традиційні концепції колективної безпеки, формуючи новий набір пріоритетів, що значною мірою відображає реалії сучасного конфліктного середовища.

Не менш важливим для реалізації геополітичних інтересів США в Європі стало й активне залучення до багатосторонніх операцій, таких як операції в Афганістані, які, хоча й виходять за межі європейського континенту, однак продемонстрували відданість Вашингтона принципам колективної оборони та взаємодопомоги. Сполучені Штати протягом тривалого часу покладалися на співпрацю з європейськими союзниками для проведення військових і цивільних місій, формуючи досить міцне партнерство, що відчутно зміцнило політичні позиції США у регіоні.

Така діяльність заклала підґрунтя для подальшої інтеграції європейських збройних сил в оперативну доктрину Альянсу, а також сприяла позитивному іміджу Вашингтона як надійного партнера. Як вказує Д. Коротков, інтеграційні процеси у сфері безпеки є відображенням довгострокової американської стратегії щодо підтримки стабільності, яка одночасно дозволяє США проєктувати власну силу в різні регіони світу [20, с. 11].

При цьому формування позиціонування США у відносинах із «старими» членами ЄС (Франція, Німеччина, Італія) та «новими» державами Центрально-Східної Європи має різний характер. Відносно впливових держав Західної

Європи Вашингтон часто діє у форматі стратегічного діалогу, спрямованого на узгодження взаємних підходів до ключових міжнародних проблем, включаючи санкції проти РФ, енергетичну безпеку та торговельні питання. Натомість співпраця з такими країнами, як Польща, Угорщина чи Чехія, отримує фокус на безпекових гарантіях та військово-технічній кооперації, оскільки саме ці держави бачать у США провідного союзника у разі можливої конфронтації з боку Росії.

Водночас розбудова «особливих відносин» з окремими європейськими державами виступає невід'ємною частиною сучасної американської політики в регіоні. Після Brexit Сполучені Штати Америки ще більше акцентують увагу на «англосаксонському» напрямі, спираючись на: історичну спадщину американо-британського партнерства; ключову роль Сполученого Королівства у трансатлантичній єдності; потенціал нового формату двосторонньої економічної та безпекової співпраці.

Тут ідеться і про плани укласти нові торговельні угоди, і про зміцнення інституційної взаємодії у сфері оборони та обміну розвідувальною інформацією. Зміцнення «англосаксонської осі» водночас ускладнює певні питання для ЄС, однак Сполучені Штати Америки мають намір максимізувати власний вплив, базуючись на традиційній близькості стратегічних інтересів з Лондоном.

Паралельно Вашингтон продовжує поглиблювати двосторонні контакти з такими державами, як Франція та Німеччина. Зокрема, важливим вважається діалог щодо питань спільного реагування на кризи у Північній Африці та на Близькому Сході. В умовах посилення ролі Німеччини в економічному та політичному лідерстві всередині ЄС, США намагаються розвивати партнерську модель, що включає: військову взаємодію (розміщення військових баз); економічне співробітництво (торговельні відносини, технологічний обмін); координацію політики у сфері безпеки.

Схожі підходи застосовуються і до Італії, яка, хоча й не настільки впливова, залишається вагомою у басейні Середземного моря, особливо в

контексті міграційної політики та енергетичних маршрутів. Польща ж виступає чи не найважливішим партнером у регіоні Центрально-Східної Європи, активізуючи участь у спільних військових навчаннях, ініціюючи розгортання американського контингенту на своїй території та поширюючи ідеї трансатлантичної солідарності. Як зауважує О.В. Белов, польсько-американські відносини демонструють підвищену динаміку на тлі загрози зі Сходу, що уможлиблює для Вашингтона реалізацію довгострокових інтересів у ширшому регіоні [4, с. 24].

Геополітичні цілі США в Європі сьогодні зосереджуються на комплексному оновленні безпекових пріоритетів, яке включає як військові, так і невійськові аспекти стримування агресії з боку РФ та формування нового погляду на «гібридні загрози». Традиційні формати колективної безпеки в межах НАТО збагачуються спільними операціями та низкою заходів, пов'язаних з інформаційною та кібербезпекою, у чому Сполучені Штати посіли лідируючу роль.

Натомість взаємини з провідними державами ЄС і державами «нової» Європи будуються на засадах гнучкого підходу, що дає змогу: підтримувати стратегічний діалог із великими європейськими гравцями; поглиблювати партнерство з Великою Британією після Brexit; зміцнювати оборонну співпрацю з Польщею та країнами Балтії. Саме така багатокomпонентна модель дозволяє Сполученим Штатам Америки не лише демонструвати готовність забезпечувати колективну безпеку, але й проєктувати власний вплив у ширшому євроатлантичному просторі.

Політика Дональда Трампа щодо тарифів мала серйозний вплив на геополітичні інтереси США в Європі, зокрема на торгівельні відносини та економічну стабільність. Введення тарифів на імпорт із Європейського Союзу стало частиною ширшої стратегії Трампа, спрямованої на зниження торгового дефіциту та посилення американської економічної самостійності, що також мало вплив на трансатлантичні зв'язки.

Перш за все, важливою частиною цієї політики стали вищі тарифи на продукцію з ЄС. Раніше США і ЄС мали стосунки на основі найбільш сприятливого тарифного режиму, однак тарифи Трампа призвели до значного підвищення мит на імпорт з Європи. Серед основних заходів – це 20 % тариф на більшість товарів, що стало значною зміною порівняно з історично низькими ставками мит. Це рішення суттєво змінює економічну ситуацію для ЄС, зокрема, через підвищення витрат для європейських виробників, які експортують продукцію до США. При цьому значна частина товарів, як-от фармацевтика та електроніка, отримали митні винятки, що дозволило трохи пом'якшити вплив.

Із цього випливає, що політика Трампа, хоча й не призводить до катастрофічного економічного падіння в Європі, але впливає на її макроекономічні показники, зокрема на ВВП, який може зменшитися на 0,3 %, а також може призвести до значних регіональних втрат, зокрема в Ірландії та Італії. Однак в цілому, через обмежену залежність економіки ЄС від США, загальний ефект залишається відносно керованим [40].

Водночас, європейські держави намагаються компенсувати ці втрати шляхом укладення нових торгових угод з третіми країнами, посилення внутрішнього попиту за рахунок фіскальної політики, а також використовуючи інші інструменти економічної політики. Більше того, країни ЄС мають можливість захищати свої інтереси через заходи Всесвітньої організації торгівлі (СОТ), що дозволяє застосовувати захисні заходи від різких імпортних сплесків.

Зрештою, хоча тарифна політика Трампа спричинила деякі складнощі для ЄС, її геополітичний ефект на Європу виявився менш негативним, ніж це могло б здаватися на перший погляд. Це також підкреслює загальну тенденцію США до відокремлення від глобальних ланцюгів постачання, зокрема в контексті посилення економічної конкуренції з Китаєм. Європейські країни мають достатньо можливостей для адаптації та зменшення можливих втрат, використовуючи їхній торговий потенціал на інших ринках.

Отже, геополітичні інтереси США в Європі формуються на перетині стратегічного прагнення до лідерства, гарантування безпеки союзників і протидії загрозам з боку авторитарних режимів. Основу американської присутності в регіоні становлять механізми НАТО, гнучка двостороння дипломатія та активне реагування на гібридні виклики. США виступають стабілізуючим фактором у євроатлантичному просторі, поєднуючи військову присутність із інформаційною, кібернетичною та дипломатичною активністю.

3.2. Інституційно-правова база трансатлантичного співробітництва

Інституційно-правова база трансатлантичного співробітництва має глибоке історичне коріння, формуючи складний комплекс міжнародно-правових норм, що ґрунтуються на політичних, економічних та безпекових засадах взаємодії між Сполученими Штатами Америки та європейськими державами.

Витоки цього правового фундаменту найбільш виразно постали у Північноатлантичному договорі 1949 року, що започаткував діяльність НАТО й окреслив ключові зобов'язання держав-учасниць у сфері колективної оборони та забезпечення стабільності в євроатлантичному просторі. Сам договір було підписано 4 квітня 1949 року у Вашингтоні, і він неодноразово доповнювався додатковими хартіями та меморандумами, зокрема тими, що стосувалися механізмів розширення Північноатлантичного альянсу, узгодження військових стандартів і забезпечення взаємодії з партнерами поза межами Альянсу.

Важливо підкреслити, що крім багатосторонніх домовленостей, значну роль відіграють і двосторонні угоди між США та окремими європейськими державами, які регулюють широкий спектр питань – від військової

присутності та спільних навчань до аспектів науково-технічного співробітництва і обміну розвідувальною інформацією.

У контексті Європейського Союзу правова основа трансатлантичного співробітництва була розширена завдяки підписанню Угоди про співробітництво між ЄС і США 1990 р., яка окреслила напрями політичного діалогу, зміцнила економічну кооперацію та охопила сфери науки й технологій.

Подальші рамкові угоди, зокрема Трансатлантична декларація (1990 р.) та Нова трансатлантична програма (1995 р.), суттєво розвинули механізми взаємодії між Брюсселем і Вашингтоном, включаючи питання регуляторного узгодження, що стали основою для зменшення торговельних бар'єрів та спрощення інвестиційної діяльності. Поглиблення інституційних зв'язків також простежується у створенні спеціалізованих робочих груп, спрямованих на гармонізацію стандартів у високотехнологічних галузях, а також на активізацію співпраці в енергетичній сфері та у протидії кіберзагрозам.

Одним з важливих елементів трансатлантичної взаємодії є співпраця в межах провідних міжнародних організацій. Зокрема, Організація Об'єднаних Націй слугує широким майданчиком для узгодження позицій щодо глобальних кризових явищ, включно з миротворчими операціями та санкційними режимами, а Організація з безпеки та співробітництва в Європі залишається унікальним інструментом: раннього попередження конфліктів; формування діалогу з питань військово-політичних зобов'язань.

Участь США та європейських держав у «Групі семи» (G7) й «Групі двадцяти» (G20) створює додаткові формати для координації макроекономічної та фінансової політики, а також для спільного реагування на такі виклики, як: міжнародний тероризм; зміна клімату; кризові міграційні процеси. Ці інституційні рамки дозволяють партнерам приймати узгоджені рішення, розробляти спільні підходи до стабілізації світової економіки та виконувати зобов'язання, пов'язані зі сталим розвитком і соціальною відповідальністю.

Важливо підкреслити, що правова сфера трансатлантичної співпраці передбачає узгодження регуляторних норм і стандартів, передусім у торговельно-економічних аспектах, оскільки обидві сторони зацікавлені у вільному переміщенні товарів, послуг та інвестицій. Узгодження стандартів безпеки продукції в таких галузях, як автомобілебудування, фармацевтика, харчова промисловість, сприяє прозорості ринків і захисту прав споживачів.

У рамках трансатлантичних домовленостей також формується спільна політика у сфері інтелектуальної власності, що охоплює питання патентного захисту, авторських прав і заходів протидії контрафакту. Запровадження ефективних механізмів вирішення суперечок, як-от COT Dispute Settlement, забезпечує прозоре й зрозуміле розглядання спорів між державами та компаніями, а інвестиційний арбітраж надає юридичні інструменти для захисту прав інвесторів у випадках націоналізації чи порушень договірних зобов'язань. Це особливо важливо з огляду на те, що США та ЄС посідають провідні позиції у світовій торгівлі, а отже, стабільне і чітко регламентоване середовище для торгівлі та інвестицій є ключовим чинником збереження міжнародної конкурентоспроможності обох сторін.

Як зауважує О. В. Белов, американська стратегія наприкінці ХХ ст. значною мірою визначила характер євроатлантичного співробітництва в подальшій перспективі, оскільки Сполучені Штати Америки виступили ініціатором розширення військової та дипломатичної присутності, а також зміцнення економічного впливу на європейські ринки [4].

В той же час Куран О. В. та Корнієнко В. О. звертають увагу на формування інституційної кооперації між НАТО та ЄС, що передбачає спільне планування безпекових операцій та узгодження норм взаємодії між військовими структурами держав-членів, гарантує скорочення дублювання функцій та дозволяє ефективніше реагувати на регіональні конфлікти [22, с. 1–5].

Згідно з дослідженням Бражнікової Л., вагомим фактором у зміцненні трансатлантичних зв'язків стала розбудова морської безпеки, зокрема завдяки

розробці спільних операцій з боротьби проти піратства, нелегальної міграції та контрабанди, що відображено у програмних документах ЄС та НАТО, орієнтованих на колективні дії в Середземномор'ї та Атлантичному океані [5, с. 343–347].

Загалом, інституційно-правова база трансатлантичного співробітництва продовжує еволюціонувати під впливом динамічних змін у міжнародному середовищі, зокрема появи новітніх викликів у сфері безпеки та необхідності швидкої адаптації правових норм до інноваційних технологій.

Водночас варто звернути увагу на зміни, які привніс пошук масштабної торговельно-інвестиційної угоди, відомої під назвою TAFTA (або Трансатлантичне торговельне та інвестиційне партнерство – TTIP). Деякі дослідники підкреслюють, що її реалізація може створити «економічне НАТО», бо сприятиме формуванню єдиного ринку й спричинить підвищення конкурентоспроможності обох сторін щодо інших глобальних гравців [20, с. 10–15]; [4, с. 23–28]. Проте переговорний процес неодноразово наштовхувався на протиріччя в питаннях стандартів безпеки продукції, доступу до державних закупівель, механізмів вирішення спорів тощо. Аналіз переваг і загроз, які може принести TAFTA, залишається актуальним і сьогодні, адже його результати можуть змінити конфігурацію світової торгівлі.

Водночас, незважаючи на можливі суперечки в окремих галузях (наприклад, питання торговельних мит або обмеження в інвестиціях), саме гнучка та всеосяжна інституційна структура дозволяє США та ЄС підтримувати стратегічне партнерство, співпрацювати у межах ООН, ОБСЄ, G7 та G20 і знаходити компроміси у спільній протидії глобальним загрозам.

Таким чином, завдяки широкій мережі міжнародних договорів, угод, меморандумів та розвинутій системі інституцій трансатлантичне співробітництво залишається одним із ключових чинників стабільності світового порядку, забезпечуючи узгодження політичних, економічних і безпекових інтересів обох берегів Атлантики.

3.3. Особливості торговельно-економічних відносин США з країнами Європи

Особливості торговельно-економічних відносин між Сполученими Штатами Америки та країнами Європи відображають динамічну взаємодію, що формується на основі багаторічної історії трансатлантичного партнерства. З огляду на високий рівень економічного розвитку обох сторін, їхні комерційні зв'язки відіграють ключову роль у формуванні світової торгівлі, розподілі капіталу та запровадженні інновацій.

Передусім варто зазначити, що структура експортно-імпортних операцій між США та Європейським Союзом охоплює широкий спектр товарів і послуг, де лідируючі позиції займають продукти авіаційної промисловості (Boeing з американського боку та Airbus з європейського), високотехнологічні вироби (зокрема комп'ютерна техніка, програмне забезпечення, медичне устаткування), а також сільськогосподарська продукція та фінансові послуги. При цьому, відповідно до даних низки досліджень, європейський ринок забезпечує стабільні умови для реалізації американських товарів, оскільки споживчі стандарти ЄС загалом відповідають американським нормам, а фінансова інфраструктура Європи дозволяє розгорнути масштабну мережу збуту [29, с. 45–56]. Для європейських компаній, зі свого боку, ключовою залишається присутність на американському ринку, де просуваються автомобільна та фармацевтична продукція, інноваційні технології й банківські послуги, що робить структуру взаємної торгівлі надзвичайно багатогранною.

Аналіз динаміки зовнішньої торгівлі товарами між США та ЄС за період 2021-2023 рр. свідчить про значні коливання у показниках експорту, імпорту та торговельного балансу (Рис. 3.1.). У 2021 р. імпорт товарів до ЄС зі США склав 232,6 млрд євро, в той час як експорт товарів з ЄС до США був значно більшим і становив 399,5 млрд євро. Це призвело до позитивного

торговельного балансу для країн Європи в розмірі 166,9 млрд євро, що свідчить про сильніші експортні позиції ЄС на американському ринку.

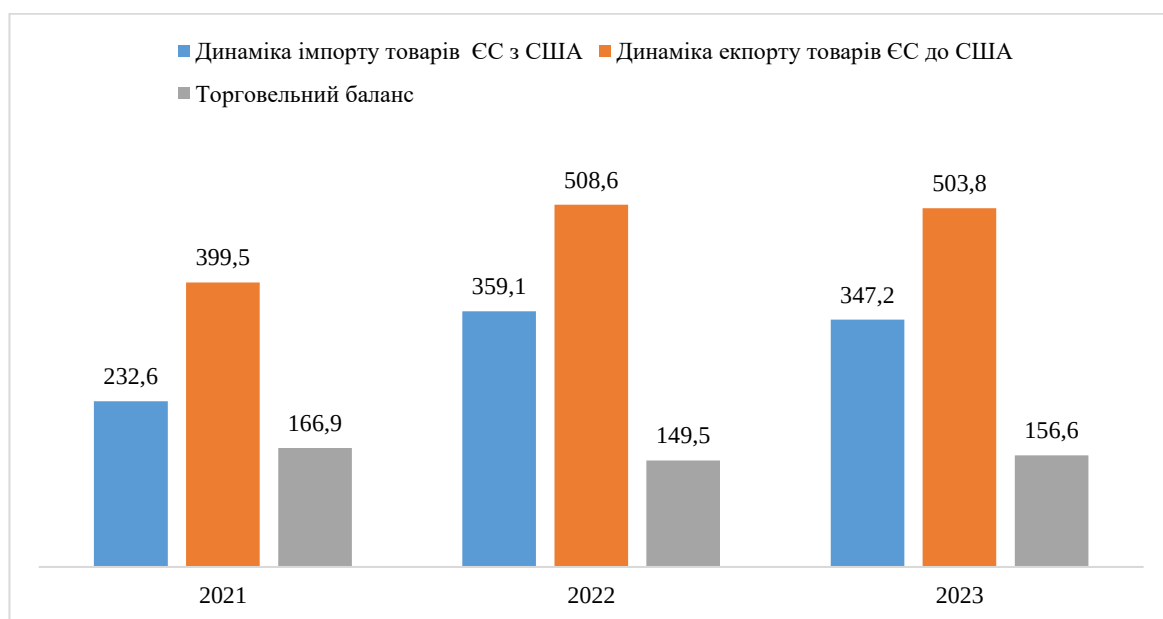

Рис. 3.1. Динаміка зовнішньої торгівлі товарами між США та ЄС за період 2021-2023 рр, млрд. євро [42]

У 2022 р. імпорт товарів з США до ЄС зріс до 359,1 млрд євро, що на 126,5 млрд євро більше, ніж у 2021 р. Експорт товарів з ЄС також збільшився, досягнувши 508,6 млрд євро. Проте, незважаючи на зростання обох показників, позитивний торговельний баланс ЄС зменшився до 149,5 млрд євро, що вказує на зростання витрат ЄС на імпорт товарів з США. У 2023 р. імпорт товарів з США до ЄС знову зріс, склавши 347,2 млрд євро, при цьому експорт товарів з ЄС до США знизився лише незначно до 503,8 млрд євро. Торговельний баланс залишився позитивним, але його значення трохи покращилося і становило 156,6 млрд євро [43].

Загалом, ЄС продовжує мати позитивний торговельний баланс з США в торгівлі товарами, при цьому спостерігається стійке зростання як обсягів експорту, так і імпорту. Водночас баланс зменшується, що свідчить про деяке зростання витрат на імпорт товарів з США, хоча ЄС все ж залишає за собою перевагу у цій торговій взаємодії. За цей період спостерігається тенденція до

поступового зростання експорту з ЄС до США, що свідчить про покращення конкурентоспроможності європейських товарів на американському ринку.

Аналіз динаміки зовнішньої торгівлі послугами між США та ЄС за період 2021-2023 рр. вказує на стабільне зростання імпорту послуг ЄС з США, але також на значне збільшення експорту послуг з ЄС до США, хоча торговельний баланс залишається негативним (Рис. 3.2.). У 2021 р. імпорт послуг з США досяг 340,4 млрд євро, в той час як експорт послуг з ЄС до США склав 252,6 млрд євро. Це спричинило від'ємний торговельний баланс у розмірі -87,8 млрд євро, що вказує на більшу залежність ЄС від послуг, імпортованих з США.

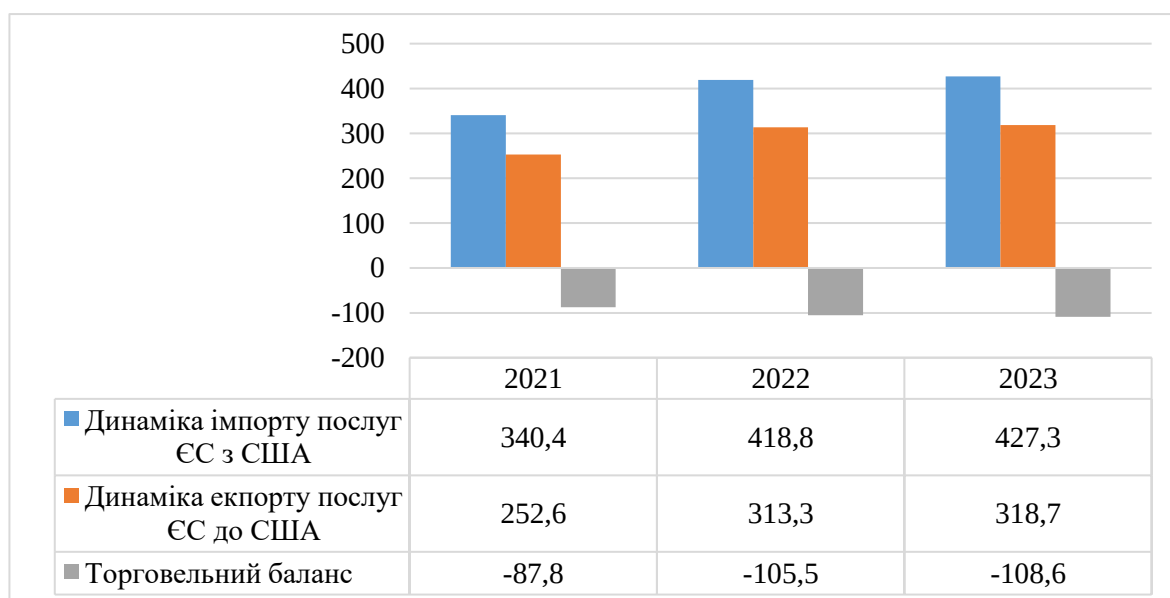

Рис. 3.2. Динаміка зовнішньої торгівлі послугами між США та ЄС за період 2021-2023 рр, млрд. євро [42]

У 2022 р. обсяги імпорту з США зросли до 418,8 млрд євро, що є значним підвищенням порівняно з 2021 роком. Експорт послуг з ЄС також зріс, досягнувши 313,3 млрд євро. Проте, попри цей зріст, торговельний дефіцит поглибився до -105,5 млрд євро, що свідчить про більшу залежність ЄС від імпорту послуг з США. У 2023 році імпорт послуг з США продовжував

зростати, досягнувши 427,3 млрд євро, тоді як експорт з ЄС до США зріс до 318,7 млрд євро. Торговельний дефіцит збільшився до -108,6 млрд євро, що підтверджує тенденцію до негативного балансу в торгівлі послугами. Хоча обсяг експорту послуг з ЄС до США зростає, торговельний баланс залишається від'ємним і продовжує поглиблюватися, що свідчить про залежність ЄС від імпорту послуг з США.

Важливо наголосити, що роль європейських ринків для американських компаній виявляється не лише у високому рівні купівельної спроможності, а й у порівняно передбачуваному правовому середовищі ЄС, зокрема стосовно захисту прав інтелектуальної власності та збалансованого оподаткування. Водночас попит з боку американських споживачів посилює стимули для європейських підприємств виходити на ринок США із розширеним асортиментом товарів і послуг. На думку дослідників, усебічне зміцнення трансатлантичних комерційних зв'язків стимулюється також прагненням зберігати конкурентні переваги в глобальному масштабі [41]. Сукупно, це створює ефект взаємозалежності, коли збільшення обсягів експорту однієї сторони супроводжується не менш активним зростанням імпорту, формуючи сталу модель економічного зростання.

Істотне значення у відносинах США та Європи має фінансово-інвестиційне співробітництво, що охоплює діяльність найбільших американських банків і фондів на території країн ЄС. Такі глобальні фінансові інститути, як J.P. Morgan, Goldman Sachs чи Morgan Stanley, пропонують широкий спектр послуг у сфері злиттів і поглинань, корпоративного консалтингу, а також торгівлі цінними паперами. Це сприяє поглибленню інтеграції фінансових ринків та залученню додаткових інвестиційних ресурсів у різні сектори економіки Європи.

Водночас європейські банки й інвестиційні фонди розширюють свою присутність на ринку США, отримуючи доступ до високотехнологічних фінансових інструментів та великого пулу потенційних інвесторів. Важливим напрямом інвестиційного обміну є венчурне фінансування, зокрема в галузі

інформаційних технологій, біотехнологій, розробки програмного забезпечення, відновлюваної енергетики. Поява в США значної кількості «єдинорогів» (стартапів з ринковою вартістю понад 1 мільярд доларів) стимулює європейські компанії брати участь у нових раундах фінансування та створювати спільні платформи для підтримки інноваційних проєктів.

У період з 2021 р. по 2023 р. США здійснили значні інвестиції в європейські країни, причому динаміка змінювалась залежно від країни (Табл.3.1). Наприклад, інвестиції в Німеччину та Нідерланди демонстрували стабільне зростання, з приростом у 14,6 млрд дол. США у Німеччині у 2023 р. порівняно з 2022 р., і в Нідерландах – на 36,1 млрд дол. США. На відміну від них, інвестиції в Ірландію значно зросли, з приростом понад 42 млрд дол. США, що свідчить про великий потік капіталу в цю країну, незважаючи на зниження обсягів інвестицій у попередньому році. Водночас, деякі країни, такі як Бельгія, Франція, Люксембург і Великобританія, зазнали зниження інвестицій у 2022 р., хоча у 2023 р. спостерігалось їх часткове відновлення.

Не всі країни європейського регіону отримали значний приріст інвестицій з боку США. Зокрема, інвестиції в такі країни, як Данія, Чехія та Португалія, зменшились або залишились майже незмінними протягом 2021-2023 рр. Водночас ряд країн, таких як Австрія, Польща та Італія, показали позитивну динаміку, хоч і в меншій мірі. Загалом, хоча деякі країни спостерігали відчутне зниження інвестицій у 2022 р. у 2023 р., тренд більшості регіонів показав зростання, підтверджуючи, що європейський ринок залишається важливим напрямком для американських інвестицій.

Примітною складовою співробітництва є політика податкових пільг і створення офшорних зон, що іноді стає предметом дискусій та суперечок. Деякі американські корпорації намагаються оптимізувати структуру своїх прибутків, розміщуючи штаб-квартири у європейських юрисдикціях із сприятливими податковими режимами, тоді як окремі європейські холдинги використовують можливості американських штатів з лояльнішою фіскальною політикою [33, с. 62–66]. Це викликає законодавчі й регуляторні спроби

посилити прозорість фінансових потоків, аби запобігти ухиленню від сплати податків. З іншого боку, такі схеми іноді слугують стимулом для залучення іноземних компаній та розвитку малих і середніх підприємств.

Таблиця 3.1

**Динаміка іноземних інвестицій США до країн Європи
за період 2021-2023 рр, млн. дол. США***

Країни	Період			Абсолют. відхилення (+/-)	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
Австрія	4 571	5 779	6 093	1 208	314
Бельгія	63 466	61 371	66 529	-2 095	5 158
Чехія	5 040	4 701	4 644	-339	-57
Данія	13 701	10 472	12 845	-3 229	2 373
Фінляндія	4 588	6 065	5 527	1 477	-538
Франція	101 991	93 907	100 909	-8 084	7 002
Німеччина	162 114	178 597	193 179	16 483	14 582
Греція	759	1 754	1 824	995	70
Угорщина	14 131	15 999	16 037	1 868	38
Ірландія	455 878	448 324	491 246	-7 554	42 922
Італія	25 432	25 537	29 025	105	3 488
Люксембург	575 401	526 780	532 465	-48 621	5 685
Нідерланди	835 378	944 332	980 403	108 954	36 071
Норвегія	16 176	15 281	15 358	-895	77
Польща	12 109	13 674	15 773	1 565	2 099
Португалія	1 812	3 743	2 937	1 931	-806
Іспанія	36 097	36 796	37 850	699	1 054
Швеція	58 710	55 348	56 197	-3 362	849
Швейцарія	209 802	201 606	238 228	-8 196	36 622
Туреччина	5 998	6 048	6 254	50	206
Великобританія	1 022 826	1 069 237	1 057 592	46 411	-11 645
Інші країни	73 428	69 467	71 570	-3 961	2 103

*Складено: [42]

Торговельні конфлікти та пошуки ефективних переговорних форматів – характерна риса трансатлантичних економічних відносин, що зумовлюється прагненням обох сторін захистити інтереси вітчизняних виробників. Прикладами є так звані «торговельні війни» 2018–2019 рр., коли адміністрація США запроваджувала додаткові мита на сталь і алюміній, а ЄС реагував контрзаходами [35, с. 15-20]. Подібні обмеження іноді стосуються й

сільськогосподарської продукції, особливо в контексті державного субсидування виробників. З огляду на масштабність взаємної торгівлі, будь-які конфлікти відчутно позначаються на обсягах експорту та імпорту, а також на діловій активності. Роль Світової організації торгівлі у вирішенні таких суперечностей є визначальною, зокрема показовий прецедент Boeing-Airbus, що тривав кілька десятиліть і стосувався протиправних субсидій авіабудівним гігантам [19, с. 140–145]. У межах СОТ країни намагаються знайти компромісне рішення, спираючись на механізми арбітражу та систему врегулювання суперечок.

Загалом, позиціонування США як глобального лідера в економічній та фінансовій сферах резонує з інтересами ЄС, де на перший план виходять принципи відкритості ринків і вільного руху капіталу, однак водночас європейські країни прагнуть зберегти власну економічну безпеку та соціальні стандарти [22, с. 1-5]. Зокрема, у роботах дослідників наголошується на геополітичному аспекті цієї взаємодії, де стратегічна співпраця в галузі безпеки й оборони (через НАТО) накладає відбиток на економічну площину [5, с. 343-347]. У результаті формуються багаторівневі механізми консультацій і домовленостей, які покликані мінімізувати ризики раптових конфліктів або односторонніх дій.

На основі аналізу рисунків 3.3 та 3.4, можна зробити висновок, що у 2023 р. США залишалися одним з найбільших торговельних партнерів ЄС: США посіли перше місце серед торговельних партнерів ЄС з експорту (19,7 %), та друге – з імпорту (13,7 %), поступившись Китаю. Наразі США є найбільшим торговельним партнером ЄС, а ЄС – важливим економічним партнером США завдяки зростаючій фінансовій співпраці між двома країнами протягом десятиліть.

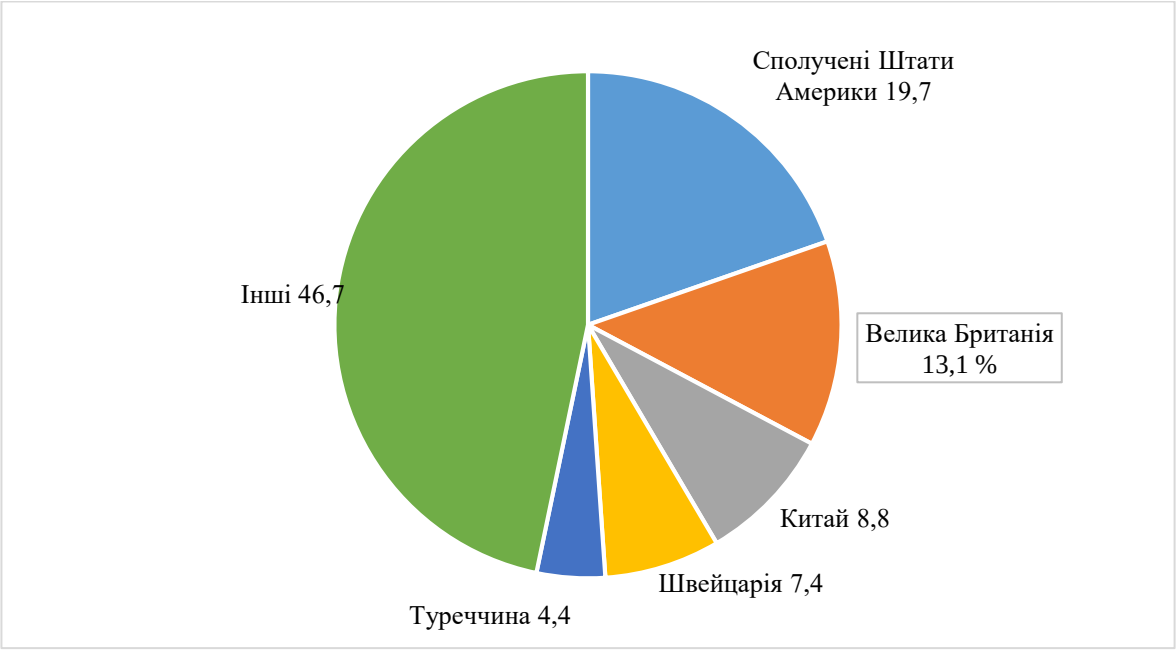

Рис. 3.3. Основні країни-експортери ЄС у 2023 р., % [43]

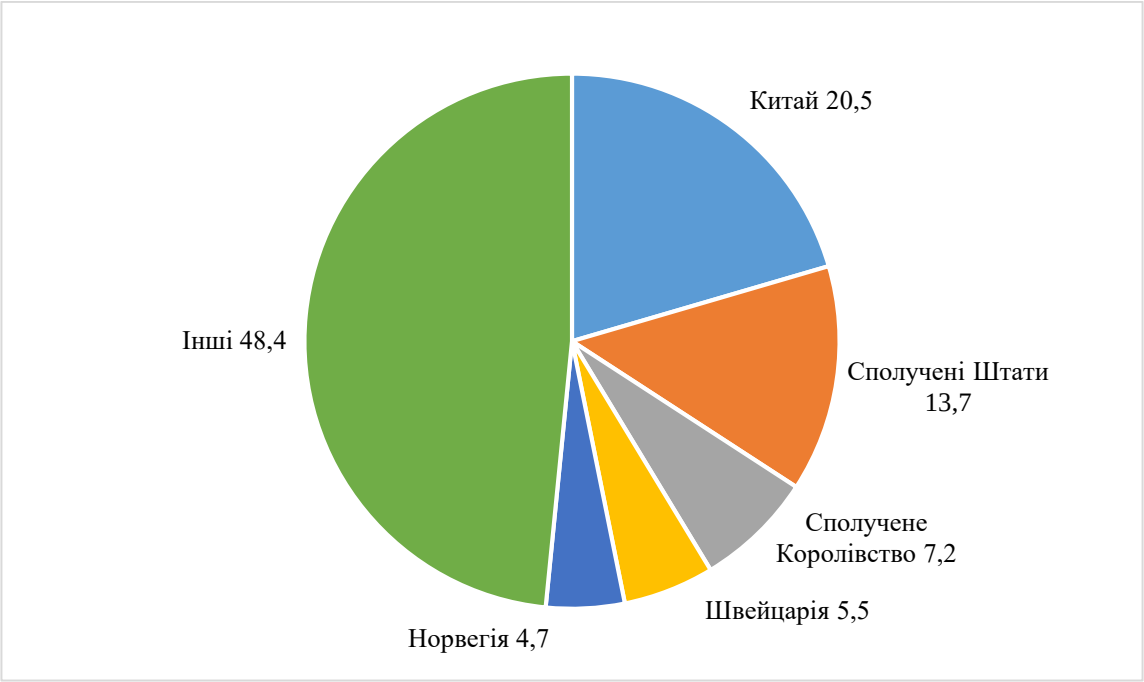

Рис. 3.4. Основні країни-імпортерів ЄС у 2023 р., % [43]

Таким чином, торговельно-економічні відносини між США та країнами Європи базуються на глибокій взаємозалежності, історичному партнерстві та спільному інтересові до збереження стабільного і відкритого ринку. Незважаючи на певні коливання в торговельному балансі, обидві сторони демонструють стійке зростання обсягів експорту, імпорту й інвестицій. Високий рівень диверсифікації торговельної структури, зростаюча роль послуг і технологічних секторів, активне фінансово-інвестиційне співробітництво та зусилля з гармонізації регуляторної бази створюють потужне підґрунтя для подальшого розвитку трансатлантичної інтеграції. Водночас окремі суперечності, зокрема у сфері тарифів, державної підтримки та податкової політики, вимагають постійного діалогу та компромісів.

3.4. Роль України у реалізації інтересів США у Східній Європі

Україна відіграє ключову роль у реалізації інтересів Сполучених Штатів Америки у Східній Європі, що зумовлено низкою стратегічних, політичних та економічних чинників. Від моменту проголошення незалежності України у 1991 р. вона поступово перетворилася на важливий об'єкт у системі американської зовнішньої політики, особливо в контексті зростаючої напруги в регіоні та необхідності стримування розширення впливу Російської Федерації [20, с. 10-15]. У працях Кудряченка наголошено на тому, що геополітичні інтереси США у Східній Європі тісно пов'язані з підтримкою цілісності української держави, оскільки від стабільності України значною мірою залежить рівновага сил у регіоні [21, с. 45-58].

Одним із найважливіших аспектів геополітичної стратегії США є стримування російського впливу на пострадянському просторі. Згідно з концептуальними підходами Белова, Сполучені Штати Америки докладають зусиль, щоб забезпечити довгострокову регіональну стабільність, насамперед

за рахунок розвитку оборонних можливостей України та посилення її ролі як незалежного суб'єкта у Східній Європі [4, с. 23-28].

Реалізація цих зусиль виявляється в активній військовій співпраці між Україною та США. Важливе значення мають спільні навчання, зокрема Rapid Trident та Sea Breeze, що проводили на території України та в акваторії Чорного моря. Під час цих навчань американські фахівці передають українській стороні передовий військовий досвід і технології, водночас Сполучені Штати отримують цінну інформацію про регіон і зміцнюють оборонні спроможності НАТО на східному фланзі [22, с. 1-5]. Крім того, посилене партнерство передбачає системне надання військової допомоги Україні, включно з постачанням сучасних оборонних систем, розширенням програм професійної підготовки військових кадрів і посиленням інтеграції в міжнародні безпекові структури.

Політика підтримки суверенітету та територіальної цілісності України з боку США значною мірою обумовлена прагненням Вашингтона зберегти баланс сил і не допустити перетворення України на зону переважного російського впливу. У цьому контексті слід відзначити розширене оборонне партнерство, яке включає взаємодію в рамках стратегічної ініціативи «Партнерство заради миру» (Partnership for Peace) та тісну співпрацю з іншими країнами-членами НАТО [20, с. 10-15]. Такі заходи зміцнюють оборонну спроможність України та водночас формують умови для підвищення ролі США у впровадженні власних інтересів на східному кордоні Європи.

Значне місце у взаємодії між Україною та Сполученими Штатами посідає економічний та енергетичний чинник. На думку науковців, зокрема Бражнікової, інвестування у видобуток сланцевого газу та розвиток альтернативних джерел енергії в Україні відповідає прагненню США диверсифікувати європейські енергетичні ринки й зменшити залежність від російських енергоносіїв [5, с. 343-347]. У такому контексті Україна розглядається як перспективна платформа для залучення інноваційних технологій та капіталу американських компаній. Зокрема, є приклади

співпраці в галузі відновлюваної енергетики, будівництва сонячних та вітрових електростанцій, що активізувалися після 2014 р. Це не лише сприяє створенню додаткових робочих місць, а й підсилює енергетичну безпеку України, знижуючи ступінь залежності від імпорту газу.

Іншим важливим аспектом є розвиток транзитного потенціалу України. Американські інвестиції, спрямовані на модернізацію газотранспортної системи (ГТС), створення LNG-терміналів, а також упровадження прозорих механізмів управління паливно-енергетичним комплексом [34, с. 112-125]. Можливість України надавати транзитні послуги для постачання енергоресурсів до країн Центральної та Східної Європи робить її привабливим партнером і для європейського, і для американського бізнесу. До того ж, підтримка з боку США в просуванні реформ у паливно-енергетичному комплексі, включно із запровадженням західних стандартів та принципів корпоративного управління, створює сприятливе середовище для збільшення інвестиційної привабливості України.

Розглядаючи перспективи подальшої взаємодії України та Сполучених Штатів Америки, варто звернути увагу на розвиток двосторонньої торгівлі, де провідними галузями виступають сільське господарство, ІТ-сектор, а також виробництво промислового обладнання. Прагнення США зміцнити власну економічну присутність у Східній Європі цілком узгоджується з інтересами України у збільшенні експорту та залученні іноземних інвестицій [41, с. 45-58]. Зокрема, розглядаються можливості спрощення митних процедур, підвищення прозорості бізнес-середовища та боротьби з корупцією, адже ці фактори мають першорядне значення для розширення українсько-американського економічного партнерства.

У науковому дискурсі досить часто підкреслюється важливість розвитку демократичних інституцій та проведення антикорупційних реформ в Україні. Ці реформи не лише сприяють внутрішній стабільності держави, але й підсилюють її міжнародні позиції [22, с. 1-5]. Сполучені Штати Америки виступають суттєвим партнером у цьому процесі, надаючи як фінансову, так і

консультативну допомогу, підтримуючи проекти, спрямовані на вдосконалення виборчих процедур, прозорість діяльності органів влади та підзвітність політиків. За таких умов підвищується рівень довіри до України з боку міжнародних інституцій та іноземних інвесторів, що, у свою чергу, посилює її статус як важливого регіонального гравця у Східній Європі.

Залучення США як партнера в процесі євроінтеграції України відображає прагнення Києва закріпити свій рух до європейського правового та економічного простору. На думку дослідників Курана О. й Корнієнка В., стратегічне партнерство США й України може стати додатковим рушієм для активізації співпраці з Європейським Союзом і НАТО [22, с. 1-5]. Водночас належить враховувати і виклики, пов'язані з протидією з боку Росії, а також із внутрішніми факторами, серед яких – необхідність завершення низки реформ, консолідація суспільства та розбудова ефективної системи державного управління.

Місце України в європейській та трансатлантичній політиці США, згідно з висновками Мельника В., визначається роллю Києва в регіональній безпеці, економічному зростанні та стабільності [30, с. 78-92]. Сполучені Штати зацікавлені у розширенні зон впливу в регіоні шляхом зміцнення демократичних інститутів і встановлення тісних економічних зв'язків з ключовими державами, серед яких Україна є однією з найважливіших. Враховуючи потенціал українського ринку та його геостратегічне положення, співпраця з США може мати вирішальний вплив на інтеграцію України до європейських структур.

Перспективи подальшої взаємодії між США та Україною охоплюють не лише військову й економічну сфери, а й культурний, освітній і науково-технічний аспекти. Проте вирішальним залишається питання забезпечення надійних гарантій безпеки та стабільної міжнародної підтримки України у протистоянні зовнішнім загрозам. У разі успішної реалізації обох стратегій — стримування російського впливу та поглиблення внутрішніх реформ — Україна зможе зміцнити власне місце в системі європейської безпеки й надалі

відігравати ключову роль у реалізації стратегічних інтересів США у Східній Європі [20, с. 10–15].

Отже, Україна розглядається США як важлива ланка для формування збалансованої конфігурації сил у регіоні, що передбачає багаторівневу підтримку української державності та збереження її незалежного геополітичного курсу. Поєднання військово-стратегічного, економічного та енергетичного чинників визначає пріоритетність України в американських зовнішньополітичних розрахунках. Тому стабільний розвиток України, посилення її обороноздатності, модернізація інфраструктури та успішне впровадження реформ безпосередньо сприяють досягненню цілей Вашингтона. Водночас США підтримують процес євроінтеграції України, визнаючи важливість розбудови демократичних інститутів і належного врядування, що дає підстави прогнозувати подальше зміцнення українсько-американського партнерства у найближчій перспективі [4, с. 23–28].

Отже, Україна є важливим стратегічним партнером Сполучених Штатів у Східній Європі, що зумовлено її геополітичним розташуванням, потенціалом у сфері безпеки та енергетики, а також прагненням до інтеграції у європейський простір. В інтересах США – забезпечення регіональної стабільності, стримування впливу Російської Федерації та розширення зони демократичного впливу, що робить підтримку України одним із пріоритетних напрямів американської зовнішньої політики. Багаторівнева взаємодія між Києвом і Вашингтоном — у військовій, економічній, енергетичній та політичній сферах — сприяє зміцненню державності України та її міжнародної суб'єктності. Надалі ефективна реалізація внутрішніх реформ, збереження прозахідного курсу та продовження стратегічного партнерства з США матимуть ключове значення для посилення ролі України як опорної держави у системі безпеки й розвитку Східної Європи.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження можна зробити такі висновки.

Зовнішня політика будь-якої держави є динамічним явищем, що формується під впливом історичних, геополітичних, економічних та правових факторів. Аналіз теоретико-методичних основ вивчення зовнішньої політики США засвідчив наявність різноманітних підходів до її дослідження, серед яких ключовими є реалізм, ліберальний інституціоналізм та конструктивізм. Використання міждисциплінарного підходу дозволило отримати комплексне уявлення про механізми формування зовнішньополітичного курсу США щодо Європи.

Історичні чинники відіграють фундаментальну роль у становленні європейського вектора зовнішньої політики США. Від доктрини Монро до сучасних стратегій трансатлантичного партнерства можна прослідкувати еволюцію американської політики щодо Європи: від ізоляціонізму до активного втручання у європейські справи, що особливо проявилось у XX та XXI ст. Створення НАТО, «План Маршалла», підтримка демократичних процесів та безпекова політика стали визначальними елементами американського впливу на континенті.

Геополітичні фактори продовжують відігравати ключову роль у взаємодії США з Європою. Стратегічне партнерство з основними європейськими державами та інституціями (ЄС, НАТО) спрямоване на забезпечення стабільності у регіоні, що особливо актуально в умовах сучасних безпекових викликів, зокрема зростання напруги у відносинах із Російською Федерацією та зміцнення позицій Китаю у світовій політиці. Зовнішньополітичні пріоритети США охоплюють питання військової співпраці, розширення присутності американських військових контингентів у Європі та протидію гібридним загрозам.

Економічні аспекти взаємовідносин США та Європи демонструють високий рівень інтеграції та взаємозалежності. Обсяги торгівлі, інвестиції та

спільні проєкти свідчать про те, що ЄС залишається одним із головних торговельних партнерів Сполучених Штатів. Особливе місце у торговельно-економічних відносинах займають питання регуляторних стандартів, енергетичної співпраці та фінансово-інвестиційного партнерства. У цьому контексті важливу роль відіграють переговори щодо Трансатлантичного торговельно-інвестиційного партнерства (ТТІР) та узгодження спільних підходів до регулювання ключових галузей економіки.

Правова база трансатлантичного співробітництва є складною та багаторівневою. Вона охоплює численні міжнародні договори, угоди між США та ЄС, нормативно-правові акти, що регулюють питання безпеки, торгівлі, енергетики та прав людини. Співпраця у рамках міжнародних організацій (ООН, ОБСЄ, G7, G20) сприяє консолідації політичних позицій сторін щодо ключових глобальних викликів, зокрема тероризму, зміни клімату та міграційної політики.

Окреме місце у європейській політиці США займає Україна. Після 2014 року значення України в американській зовнішній політиці значно зросло, що проявляється у підтримці суверенітету та територіальної цілісності держави, наданні військової допомоги, розширенні економічного співробітництва та залученні США до процесу реформ в Україні. Важливим аспектом є енергетичне партнерство, яке спрямоване на зменшення залежності України від російських енергоносіїв та інтеграцію до європейського енергетичного ринку.

Політика Вашингтона щодо Європи є багатовимірною та спрямованою на досягнення стабільності, безпеки та економічного процвітання в регіоні. Водночас, вона є гнучкою та адаптивною до змін глобальної політичної та економічної ситуації. Подальший розвиток трансатлантичного партнерства значною мірою залежатиме від здатності США та Європи досягати компромісів у сфері безпеки, торгівлі, регулювання та енергетики, а також від реакції на нові виклики, які постають у сучасному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз актуальних питань американської історії та політики. *Американська історія та політика*. 2017. №3. URL: <https://www.americanstudies.history.knu.ua/wp-content/uploads/2017/01/.pdf> (дата звернення: 15.02.2025).
2. Анісов А. Трансформація ролі НАТО в рамках сучасної європейської безпеки. *Журнал теоретичних та прикладних досліджень*. 2018. Т. 2, № 1. С. 61-70.
3. Белов О. В. Геополітичні цілі США в європейському регіоні. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2021. № 1. С. 15-20.
4. Белов О. В. Стратегії зовнішньополітичної діяльності США наприкінці ХХ століття. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2021. № 67. С. 24-32.
5. Бражнікова Л. Основні напрями співробітництва ЄС із НАТО: питання морської безпеки. *Підприємство, господарство і право*. 2019. №12. С. 343–347
6. Веселовський А. Відносини США – Європейський Союз: тенденції та варіанти у контексті сучасних викликів. *Аналітична доповідь*. Київ: НІСД, 2018. 48 с
7. Глущенко Ю. Н. Стан, проблеми та перспективи співробітництва США та ЄС в економічній сфері. *Проблеми національної стратегії*. 2011. № 4 (9). С. 146–161. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/281583> (дата звернення: 15.02.2025).
8. Головань О. О. Еволюція зовнішньої політики США на початку ХХІ століття: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / О. О. Головань. Київ, 2015. URL: <https://socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2016/1-2/20.pdf> (дата звернення: 19.02.2025).

9. Гончар Б. М. Європейський вектор зовнішньої політики адміністрації Б. Обама. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Історія та археологія*. 2015. №23. URL: https://www.researchgate.net/publication/341219140_Європейський_вектор_зовнішньої_політики_адміністрації_Б_Обама (дата звернення: 19.02.2025).
10. Гончар Б. М. Зовнішня політика адміністрації Б. Обама на шляху відновлення американського лідерства. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Історія*. 2012. Вип. 113.
11. Гончар Б. М., Гончар Ю. Б. Війна США в Афганістані і адміністрація Б. Обама. *Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка*. 2010. №23 (210). С. 20–29.
12. Городня Н. П. Історія зовнішньої політики США. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2018. 123 с.
13. Грищук Т. Європейський напрям зовнішньої політики України на сучасному етапі. *Соціальні науки*. 2012. №4 . С.12-26.
14. Дзера М. М., Пасічний Р. Я. Сучасні методи досліджень міжнародних відносин. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького*. 2017. Т. 19, № 76. С. 144–149. URL: <https://nvlvet.com.ua/index.php/economy/article/download/3141/3070/> (дата звернення: 9.03.2025).
15. Дюррозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. Київ: Основи, 1995. 703 с
16. Желіховський С. В. Європейський вектор політики Конгресу США у кінці XX – на початку XXI століття. *Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право*. 2016. № 1/2 (29/30). URL: <https://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/119136> (дата звернення: 18.03.2025).
17. Кіссінджер Г. Дипломатія. Київ: Основи, 1997. 912 с
18. Клиніна Т.С. Трансформація англо-американських відносин після закінчення другої світової війни. *Національна академія наук України*. 2019. с 78-92.

19. Ковальов В.В. Взаємовідносини США з політичними структурами Євросоюзу. *Політичний менеджмент*. 2018. № 3. С. 140–145.
20. Коротков Д. С. Пріоритети геостратегії США в контексті геополітичних концепцій. *Вісник Харківського національного економічного університету*. 2019. № 1. С. 10–15.
21. Кудряченко, А. І. (2020). Геополітичні інтереси США у Східній Європі: роль України. *Міжнародні відносини: наукові дослідження*, 2020 № 15 (3), С. 45-58. <https://doi.org/10.1234/mvn.2020.15.3.45> (дата звернення: 20.03.2025).
22. Куран О. В., Корнієнко В. О. Основні аспекти інституційної співпраці між НАТО та Європейським Союзом. *Вінницький національний технічний університет*. 2023. С. 1–5
23. Кусик Л.С. Зовнішньополітична ідеологія США та її вплив на політику 1823 – 1939 років. 2017. С. 66–69.
24. Куцик В. І., Козлова Ю. І. Зовнішня торгівля США: стан, структура, напрями та тенденції розвитку. *Підприємництво і торгівля*. 2018. Вип. 23. С. 15–21.
25. Лакішик Д. М. Європейський вектор зовнішньої політики США (50-60-і рр. XX ст.). *Американська історія та політика*. 2019. № 7. URL: <https://elibrary.ivinas.gov.ua/5705/> (дата звернення: 25.03.2025).
26. Лебеденко С. Б. Зовнішня політика як соціальний феномен. *Наукові праці МАУП*. 2016. Вип. 48(1). С. 50–53.
27. Лозовицький О. Європейська політика США. Американські студії. 2017. С. 45–58
28. Лукач І. В. Еволюція доктрини Монро на початку XX ст. Наукові записки: Серія "Історія". 2015. Вип. 2. С. 194–199.
29. Мартинов А., Ган Є. Європейський Союз – США: Трансатлантична угода про свободу торгівлі та інвестицій: історія і сучасність. *Європейські історичні студії: науковий журнал*. 2016. № 5. С. 45–56.

30. Мельник В. О. Вплив українсько-американських відносин на баланс сил у Східній Європі. *Стратегічні пріоритети*, 2021. № 12 (4), С. 78-92.
31. Митрофанова І. В. Стратегічне партнерство зі США провідних європейських держав: сучасний стан та перспективи розвитку. *Зовнішні справи*. 2015. № 10. С 22-25.
32. Палінчак М. М., Бокоч В. М., Дір І. Ю., Савка В. Я., Стебляк Д. М., Лешанич М. М. *Зовнішня політика України: опорний конспект лекцій*. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2022. 80 с.
33. Палінчак М. М., Новак О. О., Стебляк Д. М., Мегела Р. Р. ТАФТА: потенційні вигоди та можливі ризики «економічного НАТО». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2017. Вип. 45, т. 1. С. 62–66.
34. Петренко, О. В., & Сидоренко, І. М. (2019). Україна як стратегічний партнер США у регіоні Східної Європи. *Європейський вибір України: політичні та економічні аспекти*, 7(2), 112-125.
35. Погорська І. І. Політика США в сфері глобальної безпеки: сучасні виклики та перспективи. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2019. Вип. 138. С. 5–12.
36. Седляр І. Фактори формування зовнішньої політики держави. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету*. 2020. №7. С 22-25.
37. Фісун С. В: Аналіз та прогнозування зовнішньої політики: навчально-методичний посібник. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 120 с. URL: <https://international-relations-tourism.karazin.ua/themes/irtb/resources/1497e411672238f84d94953eb4a74c0d.pdf> (дата звернення: 27.02.2025).
38. Яковюк І. В., Орловський Р. Р. Роль США в системі європейської безпеки: історія становлення Європейського оборонного співтовариства. *Євроатлантична інтеграція України: свідомий вибір моделі безпеки: зб. наук. ст.* за матеріалами III Харків. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М.

В. Яновського і В. С. Семенова, м. Харків, 3 листоп. 2017 р. : у 2 ч. Харків, 2017. Ч. 1. С. 21–29.

39. Bureau of Economic Analysis. (2025). *Direct investment by country and industry*. U.S. Department of Commerce. <https://www.bea.gov/data/international-trade-investment/direct-investment-country-and-industry> (дата звернення: 03.04.2025).

40. Demertzis, M., A. Sapir and J. Zettelmeyer (eds) (2024) *Unite, defend, grow: Memos to the European Union leadership 2024-2029*, Bruegel. <https://www.bruegel.org/sites/default/files/2024-08/Memos%202024.pdf> (дата звернення: 05.04.2025).

41. Dominguez, R. TTIP: contentious market regulation. *Journal of European Integration*. 2017. P. 779–793.

42. European Commission. (2025). *EU trade relations with the United States: Facts, figures and latest developments*. <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/united-states/> (дата звернення: 05.04.2025).

43. European Commission. (2025). *Eurostat Trade* [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International trade in goods - a statistical picture](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods_-_a_statistical_picture) (дата звернення: 05.04.2025).

44. Gilpin R. *Global Political Economy: Understanding the International Economic Order*. Princeton: Princeton University Press, 2001. 449 p.

45. Hans J. Morgenthau — "Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace" (1948).

46. Ikenberry, G. John. *After Victory: Institutions, Strategic Restraint, and the Rebuilding of Order after Major Wars*. Princeton University Press, 2001

47. Kaplan R. *Asia's Cauldron: The South China Sea and the End of a Stable Pacific*. 2014. 320p.

48. Mearsheimer J.J. *The tragedy of Great Powers Politics*. New York W.W. Norton and Company, 2021. 453p.